

Първо заседание

Вторник, 30 март 1982 г.

(Открито в 15 часа)

Председател Станко Тодоров: Другарки и другари народни представители! В залата има необходимия брой народни представители и Народното събрание може да започне своята работа.

Откривам петата сесия на Осмо Народно събрание.

Предлагам за одобрение следния дневен ред на сесията:

1. Доклад на Комисията по проверка на изборите за произведени частични избори за народни представители.

2. Законопроект за утвърждаване на нормативните укази, издадени от Държавния съвет на Народна република България за времето от 12 декември 1981 г. до 11 март 1982 г.

3. Предложение за утвърждаване на Указ за промяна в състава на Министерския съвет.

4. Законопроект за изменение и допълнение на Наказателния кодекс.

5. Законопроект за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс.

6. Законопроект за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията.

7. Отчет на министъра на строителството и архитектурата за изпълнение на програмата за жилищното строителство през осмата петилетка.

8. Доклад на председателя на Изпълнителния комитет на Столичния народен съвет за изпълнение на програмата за жилищното строителство в София.

9. Питане от народния представител Николай Георгиев до председателя на Централния съвет на Националния аграрно-промишлен съюз относно химизацията в селското стопанство и използване на органичните торове.

Има ли други предложения по дневния ред, другари народни представители? — Няма.

Моля народните представители, които са съгласни с предложения дневен ред, да гласуват.

Приема се единодушно.

Преминуваме към разглеждане на точка първа от дневния ред:

Доклад на Комисията по проверка на изборите за произведени частични избори за народни представители.

За доклад от името на комисията има думата народният представител Марияна Станчева.

Марияна Станчева: Другарки и другари народни представители! Държавният съвет на Народна република България с указ № 2711 от 13 юнември 1981 г. насрочи на 10 януари 1982 г. частични избори за народни представители в 35-ти Варненски и 350-ти Толбухински избирателен район.

За кандидати на Отечествения фронт бяха предложени Страхил Драганов Христов и Величко Иванов Миневков.

Резултатите от изборите са следните:

В 35-ти Варненски избирателен район от 11 253 избиратели в гласуването са взели участие 11 253. От тях за кандидата на Отечествения фронт Страхил Драганов Христов са гласували 11 251, или 100 на сто.

В 350-ти Толбухински избирателен район от 13 227 избиратели в гласуването са взели участие 13 225. От тях за кандидата на Отечествения фронт Величко Иванов Миневков са гласували 13 223, или 100 на сто.

Резултатите от двата избора с всички изборни книжа са представени в срок на Централната избирателна комисия, която след проверка на материалите установи законността на произведените избори и на основание чл. 38, точка 2 от Избирателния закон обяви за избрани кандидатите за народни представители Страхил Драганов Христов и Величко Иванов Миневков.

Комисията по проверка на изборите на Народното събрание на 30 март 1982 г. се занима с въпроса за законността на посочените частични избори. Тя констатира, че указанията на Държавния съвет за насрочване на изборите са издадени своевременно, като са спазени предвидените в закона срокове за регистриране на кандидатите за народни представители.

В Централната избирателна комисия и в Комисията по проверка на изборите не са постъпили оплаквания от граждани, от държавни и обществени органи за допуснати закононарушения при провеждането на изборите.

Комисията по проверка на изборите намира, че частичните избори в 35-ти Варненски избирателен район и в 350-ти Толбухински избирателен район са произведени при най-

точно съблюдаване на Конституцията и Избирателния закон. Изборите са напълно редовни и не съществуват никакви поводи за касирането им.

Другарки и другари народни представители! Комисията по проверка на изборите на Народното събрание, като се основава на изложеното в доклада, предлага на Народното събрание на основание чл. 74 от Конституцията на Народна република България да вземе следното

РЕШЕНИЕ

Народното събрание намира, че състоялите се частични избори за народни представители на 10 януари 1982 г. в 35-ти Варненски избирателен район и 350-ти Толбухински избирателен район са произведени в пълно съответствие с Конституцията и Избирателния закон и не съществува основание за касирането им.

Народното събрание признава за редовни пълномощията на избраните народни представители Страхил Драганов Христов и Величко Иванов Миневков.

Председател на Комисията по проверка на изборите:
Б. Георгиев

Председател Станко Тодоров: Желает ли някой народен представител да вземе отношение по доклада и предложението на Комисията по проверка на изборите? — Няма желаещи.

Пристъпваме към гласуване.

Народните представители, които приемат предложеното проекторешение, моля да гласуват.

Има ли против? — Няма.

Въздържали се? — Няма.

Решението се приема единодушно.

Моля народните представители Страхил Христов и Величко Миневков да подпишат клетвен лист, с което да се смята положена предвидената в Конституцията клетва.

Другари, преминаваме към разглеждане на точка втора от дневния ред:

Законопроект за утвърждаване на нормативните укази, издадени от Държавния съвет на Народна република България за времето от 12 декември 1981 г. до 11 март 1982 г.

(Мотивите и текстът на законопроекта — приложение № 1, I)

Ръководството на Държавния съвет ни уведоми, че поради приложените мотиви към законопроекта няма да прави доклад.

Затова давам думата на докладчика на Законодателната комисия, народния представител Рая Гичева — заместник-председател на комисията.

Рая Гичева: Другарки и другари народни представители! Законодателната комисия предлага на вниманието на Народното събрание на Народна република България законопроект за утвърждаване на нормативните укази, издадени от Държавния съвет на НРБ за времето от 12. XII. 1981 г. до 11 март 1982 г. След приключване работата на четвъртата сесия на Народното събрание Държавният съвет на Народна република България, за да отговори на неотложни нужди на Държавното управление, издаде на основание чл. 84, точка 2 от Конституцията на Народна република България пет указа, с които са уредени важни въпроси на държавното управление, въпроси на принципите на икономическия механизъм и важни социални проблеми, чието уреждане е значим политически акт на социалната политика, провеждана от партията начело с др. Тодор Живков.

Законодателната комисия разгледа законопроекта и указите: № 2971 за изменение на някои закони и укази; № 27 за продължаване действието на чл. 52 и 53 от Закона за наемните отношения; № 82 за установяване данък върху печалбата на стопанските организации; № 83 за отменяване на чл. 5 от Указа за отменяване на Търговския закон и на Закона за дружествата с ограничена отговорност; № 467 за изменение на Закона за лова и Указа за борба с беса.

Законодателната комисия констатира, че предложените за утвърждаване нормативни укази са издадени съгласно изискванията на Конституцията и че не се налага да се правят изменения и допълнения на урежданата с тях материя, поради което Законодателната комисия предлага на Народното събрание да гласува и приеме законопроекта така, както е предложен от Държавния съвет на Народна република България, без изменение.

Председател Станко Тодоров: Желает ли някой народен представител да вземе отношение по законопроекта? — Няма желаещи.

Пристъпваме към гласуване.

Моля народните представители, които приемат по принцип предложения законопроект, да вдигнат ръка.

Има ли против? — Няма.

Въздържали се? — Също няма.

Законопроектът се приема на първо гласуване единодушно.

Поради това, че по законопроекта не станаха разисквания и няма предложения за промени, предлагам да преминем към второ гласуване още на настоящото заседание.

Има ли възражения по това предложение? — Няма.

Народните представители, които са съгласни с предложението от Държавния съвет законопроект, моля да гласуват!

Има ли против? — Няма.

Въздържали се? — Няма.

Законът се приема единодушно.

(Текстът на закона — приложение № 1, I)

Другари, преминаваме към разглеждане на следващата точка от дневния ред:

Предложение за утвърждаване на указ за промяна в състава на Министерския съвет.

Предложението е изпратено на народните представители.

Желае ли някой да вземе отношение по него? — Няма желаещи.

Моля народните представители, които приемат предложението проекторешение за утвърждаване на указ за промяна в състава на Министерския съвет, да гласуват!

Има ли против? — Няма.

Въздържали се? — Няма.

Решението се приема единодушно.

Преминаваме към разглеждане на следващата точка от дневния ред:

Законопроект за изменение и допълнение на Наказателния кодекс.

(Мотивите и текстът на законопроекта — приложение № 2, I)

За доклад от името на вносителя — Министерския съвет, има думата министърът на правосъдието др. Светла Даскалова.

Светла Даскалова: Другарки и другари народни представители! На настоящата сесия на Народното събрание са внесени за обсъждане и гласуване три законопроекта, които се отнасят до наказателното ни законодателство — законопроектите за изменение и допълнение на Наказателния кодекс, на Наказателно-процесуалния кодекс и на Закона за изпълнение на наказанията. Целта е едновременно и координирано да се усъвършенствуват и да се приведат в съответствие с развитието на социалистическите обществени от-

ношения и трите закона, в които е кодифицирана наказателната материя. Този подход дава възможност да се проведе линията на по-нататъшно последователно приложение на принципите на нашата социалистическа наказателна политика в трите наказателноправни отрасли, които регулират материята за определяне на престъпленията и наказанията за тях, реда за разглеждане на наказателните дела и изпълнението на различните видове наказания. По този начин наказателното право ще бъде в максимална степен съобразено с условията на етапа на изграждане на развитото социалистическо общество.

Наказателният кодекс беше приет през 1968 г. През изтеклия четиринадесетгодишен период той е претърпял незначителни изменения. Сега се налага известна по-пълна преоценка на някои действащи правни положения. Какви са основанията за предложеното изменение и допълнение на Наказателния кодекс?

На първо място, трябва да се изтъкнат забележителните завоевания, постигнати в нашата страна, особено през последното десетилетие, в развитието на народното стопанство, в жизненото равнище на народа, в сферата на науката, културата и образованието. Настъпиха дълбоки изменения в общественото съзнание и в комунистическото възпитание на народа. Създадоха се благоприятни условия за формирането на новата социалистическа личност и за утвърждаването на социалистическия начин на живот. Усвършенствуваха се социалистическите обществени отношения и системата на социалното управление. Тези коренни преобразования създават обективни предпоставки за ограничаване на престъпленията и за преодоляване на причините, пораждащи отрицателни обществени прояви. Сега в нашата страна преобладават леките и нетежки престъпни деяния.

На второ място, през последните години бяха доразвити и ясно формулирани началата на социалистическата наказателна политика и линията на развитието на наказателното законодателство във важни партийни и държавни документи и особено в решенията на Дванадесетия конгрес на Българската комунистическа партия, доразвити в доклада на др. Тодор Живков пред Националното съвещание на 24 октомври 1981 г. В тях се утвърждава наказателната политика на настоящия етап от нашето развитие, а именно: наказателната репресия да бъде насочена главно срещу извършителите на тежки престъпления, срещу рецидивистите и срещу посегателствата върху социалистическата собственост.

Наред с това по отношение на леките престъпления, извършени за първи път, да се използва възможният минимум наказателна репресия и се разшири приложното поле на наказанията без лишаване от свобода. Същевременно да се

осъществява ленинският принцип за неотвратимост на отговорността чрез привличане на всички виновни лица.

Именно тези партийни постановки, които са доразвитие на априлската линия за строго спазване на принципите на социалистическата законност и демократизъм, на социалистическата справедливост и хуманизъм, са разработени в предложения законопроект.

На първо място, във връзка с линията за стесняване приложното поле на наказателната репресия се предвижда да се декриминализират дребните кражби, присвоявания и обсебвания на обществено имущество, извършени за първи път, когато предметът на деянието е до 50 лева. Те ще се наказват по административен ред с налагане на глоба от 50 до 300 лева, но не по-малко от тройната стойност на вещта.

В магазините, производствените предприятия, в сферата на търговското обслужване, в строителството и другаде, както знаете, се извършват значителен брой дребни кражби, присвоявания и обсебвания в малки, незначителни размери. Взети поединично, те не представляват голяма обществена опасност, но в своята съвкупност нанасят големи вреди на народното стопанство и деморализират гражданите. Сега в преобладаващата си част тези деяния остават на практика ненаказуеми поради тяхната маловажност и усложнения процесуален ред, по който се реализира наказателната отговорност. С изменението се предлага един бърз и ефикасен начин за осъществяване на отговорността. По този начин усилията на правозащитните органи ще се съсредоточат в борбата срещу деяния с висока обществена опасност и ще се засили чувствително борбата срещу тези вредни и неприемливи за социалистическия строй явления.

На второ място, въвежда се нов вид освобождаване от наказателна отговорност, като вместо наказание по Наказателния кодекс ще се налага административна санкция — глоба от 100 до 1000 лв. за престъпления, за които законът предвижда до една година лишаване от свобода за умишлени и до две години лишаване от свобода за непредпазливи престъпления, когато също така са извършени за първи път.

Досега за такива леки престъпления кодексът предвижда възможност за предаване на другарски съд или на обществено поръчителство. С предлаганото изменение възможностите за освобождаване от наказателна отговорност се разширяват. С неговото въвеждане се съкращават формалностите, свързани с разглеждането на тези деяния като престъпления от общ характер, създава се възможност за бързо и ефикасно реагиране срещу извършителите. Прокурорът или съдията ще решат коя от трите възможности е най-подходяща за превъзпитание на съответното лице.

За пръв път в нашия Наказателен кодекс се урежда оправданият стопански риск. В редица партийни и държавни документи и особено на Националната партийна конференция през 1978 г. др. Тодор Живков постави задачата — стопанските ръководители да разгръщат още повече разумния риск, творчеството и инициативата в своята работа. Дадената регламентация на оправдания риск ще способствува за по-голяма творческа инициатива на стопанските ръководители. Предвижда се обаче, че рисковите действия трябва да отговарят на съвременните научно-технически постижения и опит, да не поставят в опасност здравето на хората, да не нарушават изрична законна забрана, да е направено всичко възможно за предотвратяване на вредите.

Досегашната практика убедително показва слабата ефективност на краткосрочното лишаване от свобода. Учебната и възпитателна работа в местата за лишаване от свобода и организацията там на труда изискват по-продължителен престой на осъдените. Затова се предлага минималният срок на наказанието лишаване от свобода, който сега е един месец, да се увеличи на три месеца.

Другарки и другари народни представители, наред с ограничаване на наказателната репресия по отношение на лицата, извършили за първи път леки престъпления, със законопроекта се предлагат изменения на редица текстове, с които се повишава ефективността на борбата срещу престъпността против социалистическата собственост и тежките престъпления и рецидивизма.

В тази насока по-съществени изменения са следните:

За престъпленията против социалистическата собственост се завишават санкциите за присвояване, както и обсебване и измама, когато са в големи и особено големи размери, предвиждат се допълнителни възможности за конфискация на част или на цялото имущество на виновния, лишаване от права и задължително заселване.

Завишава се санкцията за безстопанственост, когато поради неправилно управление, съхраняване и стопанисване се разпилява, поврежда и унищожава социалистическата собственост.

Завишават се санкциите за убийства в състояние на силно раздразнение, тежки случаи на блудства и изнасилвания, за клевета, за нарушаване неприкосновеността на лице, ползуващо се с международна защита, за хазартна игра в големи размери, за транспортни престъпления, извършени от непрофесионални шофьори. Завишават се санкциите за непълнолетните между 16- и 18-годишна възраст, извършили тежки престъпления. Предвижда се също така засилена наказателна отговорност за рецидивистите.

Някои деяния, които съдържат висока степен на обществена опасност и досега не бяха престъпления, се обявяват за престъпни.

Такива са злонамереното разгласяване тайната на осиновяването, от което могат да последват вредни последици, неизпълнението на заповед за възстановяване на работа на неправилно уволнен работник или служител, осуетяване изпълнението на съдебно решение относно упражняване на родителски права и лични контакти с дете, потвърждаване на неистина или затаяване на истина в писмена декларация, която се представя пред съд, посредничество при даване и получаване на подкуп, получаване имотна облага, която не се следва, за извършена работа или оказана услуга, непредпазливото нарушение правилата по охраната на труда, което поставя в опасност живота и здравето на трудещите се, унищожаването или повреждането на защитени природни обекти, на диви животни, птици и растения, обявени за уникални. Въвеждането на тези деяния като престъпни ще бъде силен фактор за борба срещу тези неприятели за нашето социалистическо общество отрицателни явления.

Съобразно указанията за увеличаване значението на икономическите санкции се внасят изменения, с които се увеличава минималният размер на глобата от 10 на 50 лв., както и максималният размер на глобата като самостоятелно наказание. Освен това няма да се прилага давност по отношение на глобата, когато за събирането ѝ е образувано изпълнително производство. Досегашното прилагане на двегодишната давност в тези случаи представляваше значителна пречка за изпълнението на това наказание.

Предвижда се отнемане в полза на държавата на полученото чрез престъпление, за да се изключи всяка възможност за извличане на имуществена облага от едно престъпно деяние.

За правилното възпитание на условно осъдените, които не работят и не учат, се установява задължение през изпитателния срок да се включат редовно в общественополезен труд или учение. При неизпълнение на това изискване без основателна причина съдът ще постановява да се изтърпи изцяло или отчасти отложеното наказание.

Реабилитацията по Наказателния кодекс сега фактически не заличава осъждането, а само освобождава от неговите последици, и то със значителни ограничения. В ред случаи това е неоправдано, затова идеята за реабилитацията се доразвива, като се предвижда възможност за действително заличаване на осъждането и освобождаването от всички неговии неблагоприятни последици след изтичане на определен дълъг допълнителен срок. Това заличаване на осъждането няма да се прилага за престъпления против мира и чо-

вечеството и за тежки престъпления против народната република.

Редица подобрения се внасят и в главата за военните престъпления — засилва се наказателноправната защита на личността на военнослужещите, разширява се възможността вместо наказание по Наказателния кодекс да се налага дисциплинарно наказание.

Другарки и другари народни представители! Предложеният законопроект за изменение и допълнение на Наказателния кодекс е изработен въз основа на продължителни проучвания и изследвания на практиката по прилагането на Наказателния кодекс, както и на законодателството и практиката на Съветския съюз и на другите социалистически страни. При неговото изработване взеха участие голям брой изтъкнати специалисти от практиката и науката.

Приемането на законопроекта ще отговори на постановките в Тезисите на Дванадесетия конгрес на Българската комунистическа партия „социалистическото законодателство да се допълва и привежда в съответствие с развитието на социалистическите обществени отношения“ и с изискването „да се засили непримиримостта на органите на Министерството на вътрешните работи, на съда и на прокуратурата, на цялата общественост към престъпленията“, поради което моля да го обсъдите и да гласувате за неговото приемане.

Председател Станко Тодоров: Има думата докладчикът на Законодателната комисия проф. Иван Ненов.

Иван Ненов: Другарки и другари народни представители! Правителството внесе в Народното събрание след продължителна подготовка един значителен по обем и значение проект за изменение и допълнение на Наказателния кодекс. Законодателната комисия обсъди подробно този законопроект и дължи да заяви, че споделя както идеите, върху които той се изгражда, така и дадените с него конкретни наказателноправни решения. Естествено в един такъв обемист нормативен материал винаги са възможни известни подобрения и уточнения. Затова комисията предлага проектът да бъде приет с предложените от нея всъщност неголям брой промени, чийто текст ви е предварително разладен.

Другарки и другари народни представители! Нашата социалистическа наказателноправна система се оформи в сравнително кратко време. През 1951 г. бе гласуван първият социалистически Наказателен закон; допълнен през 1956 г., той представляваше вече един наказателен кодекс. Обаче цялостната наказателна кодификация бе завършена с новия Наказателен кодекс от 1968 г. Изграден върху последователно провеждане на основните социалистически принципи и

начала на социалистическата наказателна политика, този акт представлява по общо признание на социалистическите и на несоциалистически страни една действително пълна социалистическа наказателна кодификация, която обхваща всички наказателноправни норми. Всъщност извън него оставаха само четири разпоредби в три закона, които сега също се включват на тяхното систематично място. По този начин ние притежаваме едно изключително единствено по рода си законодателно постижение: доведена е до нейното възможно най-пълно изразяване идеята за социалистическата законност, тъй като извън кодекса в нашата страна няма вече нито една наказателноправна норма. Това максимално улеснява както държавните органи, така и гражданите в тяхното ориентиране относно деянията, които са престъпления, и наказанията, които се предвиждат за тях.

Би могло тогава да се постави въпросът: ако разполагаме с такава завършена социалистическа кодификация, какво налага сега да се внасят в нея редица промени? В това отношение трябва да се съобразят преди всичко две положения:

Първо, с предлаганите изменения и допълнения не се прави никакво отклонение от основните социалистически принципи на социалистическата законност, демократизъм, хуманизъм, интернационализъм. Напротив, те намират още по-пълно и адекватно изразяване в наказателноправните норми, като се съобразява обаче бързото изменение при изграждане на развитото социалистическо общество в нашата страна.

На второ място, тези законови промени са насочени към по-нататъшно все по-пълно изразяване в кодекса на основните начала на социалистическата наказателна политика. Тези начала, сами по себе си, са ни добре известни и даже са изрично формулирани във важни партийни и държавни актове — нещо, което представлява друго наше значително постижение. Но това са основни идеи, чието конкретизиране в закона, най-адекватното им и специфицирано изразяване в правните норми представлява значителна технико-правна трудност и налага в ред случаи да се прибегне до по-нататъшно усъвършенстване на последните, особено при бързите промени в социалната действителност и постигнатите от нас големи успехи.

Така, като изхождаме от тези начала, необходимо е:

да осигурим максимално ефективна наказателна защита на социалистическите обществени отношения;

в борбата с престъпленията да използваме наказанията не сами за себе си, а като елемент на сложната система комплексни мерки, осъществявани планомерно и координирано от всички държавни органи и обществени организации

на основата на съответни национални и регионални програми;

да реагираме диференцирано и индивидуално срещу различните по характер и тежест престъпления и различните по тип техни субекти;

в борбата срещу престъпността да използваме възможния минимум наказателна репресия при максимално поправително и възпитателно въздействие, опирайки се все по-широко на организираното съдействие на обществеността.

Ако анализираме текста на разглеждания законопроект, ще видим, че тези начала на наказателна политика се провеждат последователно. Така например при типичните за нашето общество леки и нетежки престъпления се разширява възможността за налагане на сравнително по-леки наказания, включително без лишаване от свобода, както и за освобождаване от наказателна отговорност, съчетано с мерки за обществено въздействие и възпитание, а сега по проекта и с налагане на административна санкция. От друга страна, декриминализират се, като се превръщат в административни нарушения, някои по-често срещани немаловажни престъпления, чиято наказване по административен ред ще може да се обезпечи в много по-голяма степен, отколкото, ако би се търсила наказателна отговорност по сложната процедура на наказателния процес.

И обратното, спрямо абсолютно и относително неголемия брой, но все още съществуващи тежки престъпления, се утвърждава линията на използване съответно засилени наказания — по-продължителни срокове лишаване от свобода, кумулативно налагане на задължително заселване, лишаване от права, имуществени санкции, включително конфискация на част или цялото имущество на деца. От друга страна, както вече сте информирани, а това посочи и др. Даскалова в нейното експозе, с оглед на опита на практиката обявяват се за престъпления няколко деяния, които досега не бяха инкриминирани.

С оглед на възможното най-пълно провеждане на началата на социалистическата наказателна политика особено съществено място в проекта заема по-нататъшното усъвършенстване на системата на наказанията и преди всичко на тези без лишаване от свобода: поправителен труд, задължително заселване, лишаване от право на местоживееие в определено населено място, глоба. Но това важи и за лишаването от свобода, което все още има съществено значение. Особено важно тук е предложението, направено с проекта за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията съобразно указанията на висшите партийни и държавни органи, да се създадат специализирани трудово-поправителни общежития от „открит“ и „полуоткрит тип“. В

тях осъдените за първи път на лишаване от свобода за кратки срокове и за непредпазливи престъпления ще изтърпяват наказанието при смекчен режим на контрол и изолация, при възможност за определен системен контакт със семейството и използване в голяма степен на чувството за лична отговорност на осъдения за осигуряване на пенитенциалната, трудовата и обществената дисциплина.

Голямо значение в проекта се отдава и на имуществените наказания. Това важни преди всичко за глобата, досега твърде подценявана като наказание по Наказателния кодекс. Сега нейното приложно поле се разширява и тежестта ѝ увеличава. Що се касае до конфискацията на част или цялото имущество на виновния, тя ще може да се прилага в още няколко случая на тежки престъпления и преди всичко такива против обществената собственост.

Другарки и другари народни представители! Това са някои от общите положения и принципни оценки, от които изхожда Законодателната комисия във връзка с предложенията, които прави пред Народното събрание по поставения на разглеждане законопроект.

Като имаме предвид тези принципни положения, както и дадените в мотивите и в експозето на министъра на правосъдието пояснения, можем да бъдем уверени, че с обсъжданите промени ще се постигне определено по-нататъшно усъвършенстване на Наказателния кодекс, ще се повиши ефективността на наказателното ни законодателство, ще се издигне още повече неговата роля в рамките на системата комплексни мерки за предотвратяване, ограничаване и в историческа перспектива — за ликвидиране на престъпността като явление остатъчно, чуждо на природата на нашия социалистически строй.

Важно значение в това отношение имат също усъвършенстването и съгласуването с новите положения на Наказателния кодекс на другите два наказателноправни отрасли — наказателно-процесуалното право и изпълнението на наказанията, които са предмет на законопроектите, поставени също на разглеждане на настоящата сесия на Народното събрание по следващите точки на дневния ред.

Като има предвид всичко това, Законодателната комисия предлага на народните представители да приемат законопроекта за изменение и допълнение на Наказателния кодекс с предложените от нея изменения и допълнения.

(Предложенията на комисията — приложение № 2, II)

Председател Станко Тодоров: Преминаваме към разисквания по законопроекта. Има думата народният представител проф. Костадин Лютов.

Костадин Лютов: Другарки и другари народни представители! На нашето внимание са поставени законопроекти, които имат голямо значение за безпрепятственото по-нататъшно развитие на страната.

Още на Априлския пленум др. Тодор Живков постави задачата укрепването на дисциплината и социалистическата законност „да се издигне до степен на изключително важна общопартийна и общодържавна задача“. Това в още по-голяма степен важи при изграждането на развитото социалистическо общество, което по дефиниция е общество на висока съзнателност, организираност и дисциплина.

Под ръководството на Българската комунистическа партия нашата страна през последните години постигна забележителни успехи във всички области на обществените отношения — икономически, социални, политически, културни.

Безспорни са успехите и в борбата с престъпленията и другите правонарушения, в укрепването на социалистическата законност. България сега е страна, в която хората живеят и дишат спокойно не само защото са задоволени техните материални и духовни потребности, а защото са сигурни, че има една силна власт, която защитава и може да защити техния живот, здраве, чест, техните права и законни интереси. Както посочи пред Дванадесетия конгрес другарят Живков, Народна република България се издигна до положението на развита социалистическа правова държава.

И наистина на фона на непрекъснатия ръст на престъпността в съвременните капиталистически държави постиженията на нашата страна в тази област не може да не бъдат законна гордост. Ще приведа само няколко цифри. Средната интензивност на престъпността у нас през периода 1971—1980 г. е 291 престъпления годишно на 100 хиляди души от населението.

За сравнение: във Франция се извършват 718 престъпления на 100 хиляди души, или два пъти и половина повече; в Италия 1016, или 3,5 пъти повече; в Япония 3899 престъпления, или 13 пъти повече; във Федерална република Германия 5515, или 19 пъти повече.

През седмата петилетка в сравнение с шестата броят на престъпленията е намалял с 1,4 на сто, а интензивността на престъпността — с 3,4 на сто.

Докато у нас относителният дял на престъпленията против личността е намалял с 4,5 на сто, в Съединените американски щати само през 1980 г. в сравнение с 1979 г. броят на тези престъпления е нараснал с 11 на сто, а в сравнение с 1960 г. — 3 пъти. Само през 1980 г. там са извършени 23 000 убийства, или 4 пъти повече от 1960 г.

През 1980 г. в сравнение с 1971 г. броят на изнасилванията например у нас е намалял с 33 на сто. При двойно

увеличение на моторните превозни средства за 10 години броят на ранените по пътищата е намалял, а броят на убитите е нараснал само с 8 процента.

Преобладаващата част от извършваните в страната престъпления са сравнително леки. За това свидетелствува например и фактът, че през 1980 г. само на 5,1 на сто от всички престъпления, които при развитието в другите области за повече от 3 години.

Тези данни обаче не ни успокояват, защото има обективни възможности за много по-големи успехи в борбата с престъпността. Все още в страната се извършват немалко тежки престъпления, които при развитието в другите области на обществените отношения би трябвало да са вече рядко изключение.

Ето защо поставената от Дванадесетия конгрес, а също така и от др. Тодор Живков пред орденоносците и първенците от социалистическото съревнование и пред Октомврийското съвещание задача да засилим непримиримостта към престъпленията и закононарушенията, „да обявим истинска, безпощадна война срещу уродливите явления в нашата действителност“, не бива да се подценява. Колкото повече страната се доближава до развития социализъм, колкото повече се усложняват икономическите и други обществени отношения, толкова по-нетърпими стават те.

Предложеният законопроект за изменение и допълнение на Наказателния кодекс напълно отговаря на нуждите на времето, на партийните изисквания и на възможностите на нашето съвременно общество.

Той е съобразен с решенията на Дванадесетия конгрес, с указанията, дадени от др. Живков на Октомврийското съвещание, и с решението на Държавния съвет от 11 март т. г.

В основата му е положен принципът на социалистическия демократизъм, грижата за правата и законните интереси на гражданите, принципът на социалистическия хуманизъм по отношение на честните трудови хора, които по една или друга причина случайно са се отклонили от правия път.

В съответствие с преобладаващо лекия характер на престъпленията, на посочените принципи и на призива на др. Живков да не причиняваме без нужда морални травми на трудещите се законопроектът предвижда декриминализация на някои леки престъпления, които в бъдеще ще се наказват като административни нарушения, разширяване възможностите за освобождаване от наказателна отговорност с прилагане на мерки за обществено въздействие или на административни наказания, разширяване приложното поле на наказанията без лишаване от свобода, усъвършенствуване техния режим и режима на условното осъждане и т. н. Това дава повече възможности за привличане на обществеността

и на милионите трудещи се в борбата с престъпността и в превъзпитанието на виновните. Сега е необходимо да изградим една система за отчитане на тези административни и обществени мерки на въздействие, за да се осигури наказателна отговорност при повторно извършване на такива прояви.

От друга страна обаче, законопроектът засилва наказанията за редица тежки престъпления против социалистическата собственост, против здравето и половата неприкосновеност на гражданите, против обществения ред. Предвижда се отговорност и за някои деяния, които досега не се считат за престъпления, но представляват висока обществена опасност. За тях вече беше споменато.

По този начин се провежда още по-последователно диференцираният подход към наказателната отговорност, който дава възможност да се постигне максимален ефект в борбата с престъпността, като се избягва наказателната репресия, когато тя не е абсолютно необходима.

Другарки и другари народни представители! Ние и занаят пред ще наказваме сурово користните посегателства върху социалистическата собственост, безстопанствеността, нехайството към интересите на обществото, държавата и гражданите. В това отношение се ръководим и ще продължаваме да се ръководим от указанието на др. Живков, че „да се разхищава общественото богатство или да се проявява снисхождение и търпимост към разхитителите — това е равносложно на посегателство или на съучастничество в посегателство върху социалистическата собственост — основа на нашия строй“.

В същото време обаче ние си даваме сметка колко трудна и отговорна е стопанската работа, колко необходимо е там да се работи творчески, смело, без човек на всяка крачка да се стъписва от страх пред непредвиденото наказание. Ето защо ние приветствуваме предлаганата с чл. 13а уредба на оправдания стопански риск.

Съгласно този текст не е общественоопасно, а следователно не е и наказуемо деянието, което макар да е причинило едни или други щети, е извършено, за да се постигне съществен общественополезен резултат или да се избягнат значителни вреди при съобразяване със съвременните постижения на науката, техниката и челния опит, което не противоречи на изрична забрана на нормативен акт и не поставя в опасност живота и здравето на трудещите се.

Когато се преценява дали рискът е оправдан, ще се взема предвид и това, доколко е било вероятно да се постигне полезният резултат и доколко вероятни са били отрицателните последици. Ще се преценява също това, дали съответ-

ният стопански деятел е направил всичко, което зависи от него, за да предотврати настъпилите вреди.

Както се вижда, към съставянето на този текст се е подхождало много внимателно с оглед, от една страна, да се вдъхне у стопанските дейатели увереност, че няма с лека ръка да бъдат привлечани към отговорност при евентуален неуспех на едно смело начинание, а от друга страна, да се защити обществото от безразсъдния авантюризъм. С приемането на този текст ние ще откликнем на многократните указания на др. Живков да се даде простор на творческото търсене, на новаторството, на смелите начинания в името на народните интереси.

Чрез предвиденото включване в Наказателния кодекс на три наказателни състава от Закона за изобретенията и рационализациите и Закона за защита на природата завършва напълно кодификацията на наказателното право — нещо, с което не може да се похвали нито една съвременна държава.

Чрез изменението на чл. 397, ал. 2, и 400 се премахват и последните два случая, в които смъртното наказание се предвижда като единствена алтернатива. Макар и да се касае за тежки престъпления, извършени във военно време, тези санкции, които досега не са прилагани, не съответствуват на идеята, че смъртното наказание е временна и изключителна мярка.

Чрез измененията на чл. 342 и 343 се премахват неоправданите различия в наказателната отговорност на професионалните водачи на моторни превозни средства и на водачите-любители, които различия създадоха много трудности и доведоха до противоречива съдебна и прокурорска практика.

Предвиждат се редица изменения, които ще доведат до засилване на борбата с безделничеството и паразитизма, до укрепване на общественния ред.

Трудно е в едно изказване да се очертае богатството на нови идеи, заложили в законопроекта. Той предвижда усъвършенствуване на много основни институти на нашето социалистическо право — като се започне от опасния рецидив и се свърши с реабилитацията, а също така на много състави от особена част на кодекса.

В него са заложили наказателната политика на нашата партия и държава, богатият опит на съдебната и прокурорската практика, постиженията на съветската и на нашата правна наука, на най-новото съветско законодателство.

Аз ще гласувам за приемането на законопроекта с дълбоко убеждение, че той ще ни помогне много в нашата труд-

на, но благородна работа за ограничаване престъпността, за осигуряване спокойния труд на народа.

Благодаря.

Председател Станко Тодоров: Има думата народният представител Слав Ковачев.

Слав Ковачев: Другарки и другари народни представители! В Основните положения за ролята и дейността на съдебните и прокурорските органи, приети от Държавния съвет на Народна република България през 1975 г., относно наказателната политика е подчертано, че при развитото социалистическо общество все по-голямо значение ще придобиват наказанията без лишаване от свобода и че все повече ще се стеснява приложното поле на наказателната репресия чрез обявяването за нарушения на редна деяния с ниска степен на обществена опасност, които досега се водят за престъпления, все повече ще се засилва участието на обществеността в нашата правораздавателна политика и в борбата за предотвратяване на престъпленията, нарушенията и другите противообществени прояви на гражданите.

От друга страна, както е отразено в доклада на др. Тодор Живков на Октомврийското съвещание миналата година, трябва да се подобри правното обслужване, защото „хората губят много време с търсенето и получаването на административно-правни услуги, особено от страна на съдебните органи“.

От внесенния за обсъждане в Народното събрание законопроект и доклада на министъра на правосъдието се вижда, че се касае до изменение и допълнение на Наказателния кодекс в духа на горните изисквания. Тези изменения и допълнения са навременни, необходими и ще допринесат за засилване на борбата с престъпността и другите правонарушения. В тях намират отражение основните принципи на наказателната политика на нашата социалистическа държава в областта на наказателното право.

С предлаганата декриминализация на дребните кражби, присвоявания и обсебвания на обществено имущество, както и с освобождаването от наказателна отговорност за леки престъпления с налагане на административно наказание глоба, се разширява възможността лицата, извършили за първи път леки престъпления, да се наказват по административен ред без лишаване от свобода. Нашите съдилища ще могат сега още по-диференцирано да подхождат при решаване на наказателните дела, като се съобразяват кого съдят, за какво и следва ли подсъдимият да бъде изпратен в затвора или може да се поправи и с по-леко наказание.

Във връзка с предлаганата декриминализация, която бе подробно изяснена в доклада на министъра на правосъдие-

то, аз мисля, че борбата срещу дребните посегателства няма да отслабне, а ще се засили, защото животът ни учи, че винаги, когато едно правонарушение е разкрито и не е санкционирано, води до отрицателно възпитателно въздействие, отколкото ако за него се наложи наказание, макар и то да е глоба. Още повече, че такова наказание ще се налага само ако деянието е извършено за първи път, и то веднага след неговото разкриване.

Другарки и другари! Наред с линията за по-леко санкциониране на дребните престъпления, извършени за първи път, обсъжданият законопроект предвижда засилване на наказателната отговорност за някои тежки престъпления против социалистическата собственост и за рецидивната престъпност.

Аз прегледах престъпленията, за които се предвижда увеличаване на санкциите, и считам, че тези санкции правилно се завишават и ще намерят пълната подкрепа и одобрение на цялата наша общественост.

Особено място в законопроекта се отделя на престъпленията против социалистическата собственост. Тя е икономическата основа на нашия обществен и държавен строй и трябва да се пази от всякакви посегателства. Със задоволство трябва да отбележим, че в предложения законопроект наказателноправната защита на социалистическата собственост се засилва в достатъчна степен, предвидените санкции за присвоявания, за обсебвания и измами в големи и особено големи размери, дори и в случаите, когато е налице възстановяване на вредите, въвежданите допълнителни наказания — конфискация на част или цялото имущество на виновния, а в някои случаи и на задължително заселване, явно подчертават партийната и държавната политика за непримиримост на органите на Министерството на вътрешните работи, прокуратурата и съда срещу посегателствата върху социалистическата собственост, както това е отразено и в решенията на Дванадесетия конгрес на Българската комунистическа партия. Засилената наказателноправна защита на социалистическата собственост ще мотивира нейните стопани — ръководствата на стопанските организации, директори и ръководители на предприятия, председатели на аграрно-промишлени комплекси и други към по-добро управление, използване и опазване на предоставената им от държавата и обществото за стопанисване социалистическа собственост. Тези изменения са необходими, защото укрепването и развитието на социалистическата собственост е важно условие за непрекъснатия подем на материалното и духовното благосъстояние на трудещите се, за укрепване независимостта на страната и нейната отбранителна способност.

Искам още да отбележа, че с предложения законопроект се допълва наказателното законодателство с редица норми, които въздигат в престъпления някои деяния, които съдържат по-висока степен на обществена опасност и които досега не бяха наказуеми или биваха санкционирани по административен ред и които предизвикваха справедливото възмущение на обществеността и гражданите.

Така например нееднократно в пресата са изнасяни случаи, при които браконнери — рибари, предимно през нощта с гумени лодки, грибове и други съоръжения улавят по 200, 300 и повече килограма риба. По досега действащия чл. 238 от Наказателния кодекс уловът на риба в свободни рибностопански води, язовири и други е престъпление само когато се върши с взривни, отровни или зашеметяващи вещества. Ако такива вещества не се ползват, деянието е административно нарушение независимо от количеството на улова и се наказва с глоба. Тези случаи предизвикаха недоволство на обществеността и се отправяха сигнали за изменение на закона и засилване на санкциите. С предлаганото изменение тези деяния се обявяват за престъпления и ще могат да се наказват значително по-строго, включително и с наказание лишаване от свобода.

Правилно е предложението в законопроекта да се търси наказателна отговорност за представяне на декларации с невярно съдържание пред втората инстанция, защото то ще способствува за подобряване на правораздавателната дейност. Поради това, че досега за представянето на такива декларации не се търсеше отговорност, в тях много често се възпроизвеждаха лъжливи свидетелски показания, които създаваха затруднения при решаването на делата, а в някои случаи водеха и до връщане на делата за ново разглеждане, което е свързано с ненужно ангажиране и разтакаване на много хора. Предвидената наказателна отговорност за такива декларации ще гарантира в по-голяма степен достоверността на изложените в тях факти и ще предпази съдилищата от излишни затруднения при решаване на делата и най-вече от неправилни решения.

Нашата общественост ще посрещне с удовлетворение и това предложение, че се обявява за престъпление злонамереното разгласяване тайната на осиновяването, от което много често настъпват вредни и непоправими последици. Такива деяния в някои случаи разстройват до крайна степен отношенията между осиновени и осиновители, отразяват се пагубно върху възпитанието и развитието на подрастващите и с основание се посрещат с възмущение от обществеността и трудещите се. Обявяването на тези деяния за наказуеми ще способствува за тяхното ограничаване и ще отстрани в

повечето случаи неблагоприятните последици, които възникват за децата, осиновителите, родителите и обществото.

Другарки и другари народни представители! Без да е необходимо изчерпателно да се посочват всички достойнства на внесените за обсъждане законопроекта за изменение и допълнение на Наказателния кодекс, както и допълнителните предложения на Законодателната комисия, считам, че те са правилни и обосновани, че са в духа на решенията на Държавния съвет от 3 март т. г. за усъвършенстване на наказателното законодателство и подобряване на правното обслужване на населението.

Аз одобрявам законопроекта и ще гласувам за неговото приемане.

Председател Станко Тодоров: Има ли още желаещи да вземат отношение по законопроекта или да направят предложение? — Няма.

Пристъпваме към първо гласуване.

Моля народните представители, които приемат по принцип предложените законопроекта, да гласуват. Има ли против? — Няма. Въздържали се? — Също няма.

Законопроектът се приема на първо гласуване и преди да се постави на второ гласуване, се предоставя на Законодателната комисия за допълнително обсъждане.

Преминваме към разглеждане на следващата точка от дневния ред:

Законопроект за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс.

(Мотивите и текстът на законопроекта — приложение № 3, I)

За доклад от името на вносителя — Министерския съвет, има думата министърът на правосъдието Светла Даскалова.

Светла Даскалова: Другарки и другари народни представители! Действащият Наказателно-процесуален кодекс бе приет от Народното събрание през 1974 г. С него се определиха задачите на органите на предварителното производство, на съда и прокуратурата в съответствие с основните принципи на социалистическото правосъдие, утвърдени от новата Конституция.

След неговото приемане последваха редица важни партийни и държавни документи, както и решенията на Дванадесетия конгрес на Българската комунистическа партия. На Националното съвещание от 24 октомври 1981 г. др. Тодор Живков направи справедливи и обективни критични бележки относно организацията и дейността на следствените, про-

курорските и съдебните органи, за преодоляване проявите на формализъм и бюрократизъм в тяхната работа, за премахване неоправданото разтакаване и излишното откъсване на трудещите се от производството. Постави се задачата следственото и съдебното производство да стане по-оперативно и по-ефикасно.

За изпълнение на тази задача бе направено изследване на ефективността на Наказателно-процесуалния кодекс, проучиха се процесуалните законодателства, опитът и практиката на Съветския съюз и другите социалистически страни и бе изготвен предложеният законопроект. С него задачата за по-голяма оперативност и ефективност при реализиране на наказателната отговорност се постига, без да се накърняват правата на гражданите, установени от Конституцията и от основните принципи на социалистическото наказателно съдопроизводство.

С измененията и допълненията, които се предлагат, процесът се демократизира, съдебната система се усъвършенствува, правомощията на следствените, прокурорските и съдебните органи се разширяват, редица процесуални действия се опростяват, с което се осигурява по-голяма бързина и ефективност на наказателната репресия.

Във връзка с усъвършенстване на съдебната система се предлагат изменения на подсъдността, като някои категории дела се предават за разглеждане от окръжния съд на районния съд. С това изменение районният съд се дооформя в нашата страна като основен съд в наказателното правораздаване. На него ще са подсъдни повече от 90 на сто от наказателните дела. По този начин правораздаването се доближава до народа. Значително се облекчават гражданите, тъй като те ще се явяват пред окръжните съдилища като втора инстанция, а не пред Върховния съд, както е сега.

От военните съдилища се изземват и се предават за разглеждане от общите съдилища делата за престъпления, извършени от волнонаемни, работници и служители в Министерството на народната отбрана, Министерството на вътрешните работи и Главното управление на Строителните войски, когато престъпленията не са свързани със службата.

Правомощията на органите на предварителното производство, прокуратурата и съда се разширяват в следните насоки:

Органите на предварителното производство ще могат още при предварителната проверка да провеждат някои следствени действия, като оглед на местопроизшествието и свързаните с него претърсване и изземване и разпит на очевидци.

Съществуващата сега пълна забрана за извършване на следствени действия преди образуване на предварително производство създава опасност да се пропусне възможността за

събиране на важни доказателства още по горещата следа, както се казва, да се заличат или видоизменят следите на престъплението и да се затрудни разкриването на истината, води до призоваване на много свидетели за излишен повторен разпит и до забавяне на разследването.

Дава се право на следователя да може да възобновява сам спряно предварително производство, когато е разкрит авторът на престъплението. В законопроекта конкретно се посочват видовете престъпления, за които следствието е задължително. По този начин се разширяват правомощията на дознателите — да могат да провеждат дознание и за някои други категории престъпления.

С разширяване приложното поле на дознанието, което приключва в кратки срокове, се постига по-голяма оперативност и се създава възможност следователите да съсредоточат усилията си към тежките и трудно установими престъпления.

Разширяват се правомощията на първоинстанционния съд, с което се ограничава връщането на делата за доразследване и повторното им разглеждане след това от същия съд.

Така в редица случаи, когато на съдебното разглеждане се разкрият обстоятелства, които изменят престъплението в по-тежко, еднакво или по-леко наказуемо, първоинстанционният съд ще може да разглежда и реши делото по новото обвинение.

На първата инстанция се дава право с допълнителен съдебен акт да се произнася по гражданския иск, както и когато не са отнети предметите и средствата, с които е извършено престъплението или не е приведена в изпълнение предишна условна присъда. Сега във всички тези случаи присъдите се отменят от Върховния съд по реда на надзора и след това делото се разглежда отново от първоинстанционния съд. С това изменение значително се облекчават гражданите, които няма да се призовават и участвуват в две съдебни инстанции.

Особено значение имат измененятия, с които се разширяват правомощията на втората инстанция да решава делата окончателно, без да ги връща за ново разглеждане от първоинстанционния съд.

Така втората инстанция ще може: при подаден протест от прокурора да налага наказание лишаване от свобода, ако не е било наложено от първата инстанция; да определя първоначалния режим за изтърпяване на наказанието лишаване от свобода, когато отмени условно наказание, наложено от първоинстанционния съд; да прави нова преценка на събраните от първата инстанция доказателства, да приема нови фактически положения, с които не се влошава положението

на подсъдимия, и въз основа на тях да решава делата окончателно; по дела с повече подсъдими да оставя в сила присъдата за онези от тях, за които тя е законосъобразна, и тези подсъдими да могат да бъдат разпитвани като свидетели при новото разглеждане на делото. Досегашната забрана осъдените подсъдими да не се разпитват като свидетели налагаше присъдите да се отменят за всички подсъдими независимо от това, че за някои от тях присъдите са правилни, защото без техния разпит делото не може да се изясни от фактическа страна. Това води до ненужно повторно разглеждане на тяхната престъпна дейност, свързана с ново събиране на всички доказателства.

Тези изменения ще спестят време на много граждани за повторното им явяване в съдилищата като страни, свидетели и вещи лица.

Предлага се гражданите да подават молби за преглед по реда на надзора само до главния прокурор, а не и до председателя на Върховния съд, както е сега. По този начин се отстранява съществуващото дублиране на правомощията на двата органа да се занимават многократно с едни и същи въпроси, като същевременно на председателя на Върховния съд се запазва правото да прави предложение за преглед по свой почин или когато е сезиран от министъра на правосъдието и от съдилищата.

Процесуалните действия се опростяват в следните насоки:

Разширява се обсегът на бързото производство, като се създава възможност органите на предварителното производство и съда да разглеждат и решават в съкратени срокове редица дела за престъпления, които не са сложни и не се нуждаят от събиране на много доказателства. Приключването на тези дела в съкратени срокове ще засили възпитателното въздействие на наказанието върху подсъдимите и върху другите граждани.

Опростява се приключването на дознанието и следствието, отстранява се съществуващото дублиране между обвинителното заключение и обвинителния акт. Обвинението ще се формулира изчерпателно в обвинителния акт, изготвен от прокурора.

За съдебното производство се предлага при подготовката на съдебното заседание всички въпроси, които не са свързани със съществуването на делото, да се решават еднолично от съдията-докладчик, вместо със съдебни заседатели в районния съд и трима съдии в окръжния съд, както е сега. Също така мотивите на присъдата да се подписват от председателя на съдебния състав, а от заседателите само когато присъдата е подписана при особено мнение. По този начин се постига значителна процесуална икономия.

Във връзка с демократизиране на процеса и по-пълно гарантиране правата на гражданите се въвежда контрол на втората инстанция в случаите, когато районният съд откаже да образува дело, което се преследва по тълба на пострадалия или се отказва предсрочно освобождаване на осъдено лице.

Разширява се правото на прокурора да участва по дела от частен характер, когато пострадалият не може да защити правата си поради безпомощност или зависимост от извършителя на престъплението.

Улесняват се страните при подготовката на своята защита, като им се връчват преписи от протеста или жалбата.

В някои случаи се увеличава срокът за прекъсване на наказанието.

Предвижда се привеждането на присъдите в изпълнение да става от прокурора, а не от съда. Пряката задача на съдиите е да разглеждат и решават делата. Изпълнението на присъдите предполага по-голяма оперативност и най-вече тесни връзки и взаимодействие с органите на Министерството на вътрешните работи, каквито има прокурорът.

Другарки и другари народни представители! Предлаганите изменения и допълнения на Наказателно-процесуалния кодекс и предложенията на Законодателната комисия, които възприемаме, са навременни и необходими. С тях наказателният процес се усъвършенствува, повишава се неговата бързина и ефективност, постига се процесуална икономия при строго спазване на социалистическите принципи, върху които е изграден кодексът, и при най-пълно гарантиране правата на гражданите. Затова ви моля да обсъдите направените предложения и да гласувате за приемането на законопроекта.

Благодаря.

Председател Станко Тодоров: Има думата докладчикът на Законодателната комисия народният представител проф. Борис Спасов, заместник-председател на комисията.

Борис Спасов: Уважаеми другарки и другари народни представители! Законодателната комисия на няколко свои заседания обсъди внимателно и обстойно внесения от правителството законопроект за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс.

Комисията констатира, че законопроектът съответствува на принципите и разпоредбите на Конституцията и е в съгласие с основните начала на правната система на Народна република България. В същото време Законодателната комисия прецени, че е необходимо да бъдат внесени някои изменения и допълнения в текста на законопроекта. Тези изме-

нения и допълнения, както и отпадането на някои текстове от първоначалния текст на законопроекта, са раздадени на народните представители и на членовете на правителството в писмена форма. Съгласно чл. 71, ал. 2 на Правилника за работата на Народното събрание тогава, когато предложенията на комисията са раздадени предварително на народните представители и на членовете на правителството, те не се четат в Народното събрание. Сега случаят е такъв и не е необходимо предложенията да бъдат четени.

Комисията предлага законопроектът да бъде приет с предложенията, направени от самата комисия.

Комисията е уверена, че по този начин ще се усъвършенствува наказателното съдопроизводство, а така също ще се осигурят по-добри правни услуги на гражданите.

Благодаря.

(Предложенията на комисията — приложение № 3, II)

Председател Станко Тодоров: Преминаваме към разисквания по законопроекта.

Моля народните представители, които желаят да се изкажат, да се запишат.

Има думата народният представител ген. Велко Палин.

Велко Палин: Другарки и другари народни представители! В условията на развитото социалистическо общество нараства ролята на законността като важен компонент на политическата организация на обществото и като един от устоите на социалистическата демокрация и социалистическия начин на живот.

Дванадесетият конгрес на партията с нова сила подчерта необходимостта от неотклонно спазване на социалистическата законност, от водене на настъпателна борба срещу престъпленията, закононарушенията и противообществените прояви. Сnižаването на нивото на престъпността и в перспектива пълното ѝ изкореняване е програмна задача на партията, в успешното решаване на която участва целият комплекс от социално-икономически, идеологически и правни фактори на обществото. Важно място в този общ фронт за борба с престъпленията и другите правонарушения имат правозащитните органи — органите на Министерството на вътрешните работи, прокуратурата и съда, чиято дейност се регламентира главно от Наказателно-процесуалния кодекс. Този кодекс определя функциите и правомощията на следствените, прокурорските и съдебните органи, осигурява разкриването на престъпленията, привличането към отговорност на техните извършители и справедливото им наказване. Заедно с това Наказателно-процесуалният кодекс трябва да

създава гаранции срещу необосновано привличане към наказателна отговорност на невинни граждани, срещу неоправданото ограничаване на техните права и законни интереси.

Както е известно, на съвещанието на актива през октомври 1981 г. др. Тодор Живков направи остра, но справедлива критика на правораздавателните органи за формализъм и бюрократизъм в тяхната работа, за излишно привличане и разтакаване на гражданите, за мудност в оказването на правните услуги, за занижаване на възпитателното въздействие на правораздавателната дейност и нанасяне на морални травми на гражданите. Това налага да се вземат кардинални законодателни, организационни и кадрови мерки за решително преустройство на правораздаването и издигането му до равнището на задачите и изискванията на Дванадесетия конгрес на партията.

Една от тези начални мерки е предложеният за обсъждане законопроект за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс. Сега действащият Наказателно-процесуален кодекс от 1974 г., както съобщи министърът на правосъдието др. Даскалова, вече в известен смисъл е остарял. Опитът от осемгодишното му приложение показва, че редица негови разпоредби не отговарят на съвременните изисквания, не съдействуват за бързото и пълно разкриване и наказване на престъпленията, не гарантират напълно правата на гражданите и допускат тяхното неоснователно отклоняване от трудовата им дейност. Това се дължи на някои ненужни или излишно усложнени процесуални правни форми и изисквания.

Предложеният законопроект има за цел да се отстранят съществуващите недостатъци и да се усъвършенствува още повече наказателното производство на основата на постиженията на съвременната правна наука, на натрупания положителен опит в прилагането на закона, както и на богатия опит на Съветския съюз и другите братски социалистически страни.

Измененията и допълненията, които се предлагат с проекта, ще се отразят положително върху борбата с престъпленията и противообществените прояви и изобщо ще подобряват правното обслужване на населението.

На първо място, с проекта се продължава донзграждането на районния съд като основен съд в нашата съдебна система. Значително се разширява неговата компетентност, като му се предават за разглеждане делата за средни и тежки телесни повреди, причинени по непредпазливост при трудови и транспортни злополуки. Досега тези дела се разглеждаха от окръжните съдилища като първа инстанция и от Върховния съд като втора инстанция, което беше свързано с разтакаването на голям брой граждани до окръжните

градове и до столицата. С предлаганото изменение тези усложнения ще отпаднат. Правораздаването ще се доближи още повече до населението.

На второ място, предвиждат се редица нови положения, с които се обезпечават по-голяма бързина в наказателното производство. Най-същественото в това отношение е разширяването на бързото производство. По реда на тази съкратена процедура в бъдеще ще се разглеждат делата за маловажни кражби, неплащане на издръжка на деца, за хазарт, скитничество и др. С това ще се засили възпитателното и превантивно въздействие на наказанието.

Трето, разширяват се правомощията на органите на предварителното производство. Досега се получаваше така, че на местопроизшествието, на местопрестъплението явилите се оперативни органи на милицията, Министерство на вътрешните работи нямаха право или ако извършваха някакви действия, те след това не можеха да влязат като доказателствен материал при съдебното дирене.

Сега тази пречка се отстранява и обикновеният милиционер, а около 70 процента от милиционерите у нас са със средно образование, и останалите служители от Министерството на вътрешните работи ще могат да извършват огледи, разпитване на свидетели, изземане на вещи, които могат след това да се използват като доказателство за извършеното престъпление, тъй като, ако изтече един или половин час от извършеното престъпление, тези следи могат да бъдат заличени.

Досега такива действия можеха да се извършват само след образуване на следствено дело или дознание, както се изразяват юристите, след издаване на постановление за започване на предварителното производство.

Въвежда се по-сполучливо разграничаване на компетентността на органите на дознанието и следствието съобразно сложността на престъпленията, които ще се разследват. Заедно с това се въвежда известно опростяване на процесуалните действия при дознанието, без да се накърняват правата на гражданите.

Съществени изменения се предвиждат в Наказателно-процесуалния кодекс, с които ще се ограничи връщането на делата за доразследване. Дава се възможност на съда при разкриване на нови обстоятелства, които изменят обвинението в по-тежко, да не връща делото за доразследване на следствените органи, а сам да събере нужните доказателства и да се произнесе. Същата възможност се дава на съда и при разкриването на нови престъпления, ако за тях не е предвидено по закон по-тежко наказание.

Разширяват се правомощията и на второинстанционния съд, който в редица случаи ще може да коригира присъдите

на съдилищата от първа инстанция, без да им връща делата за ново разглеждане. В досегашната практика се получаваше така, че след като районният съд е разгледал дадено дело и то е обжалвано, окръжният съд като втора инстанция, ако прецени, че не са събрани доказателства или че не е достатъчно добре мотивирано решението на районния съд, го връща за ново разглеждане. Районният съд втори път го разглежда, втори път се обжалва, втори път отива във Върховния съд. Върховният съд може да го върне трети и четвърти път. Има дела, които „снова“ по 5—6 пъти от първа във втора инстанция и за един незначителен, дребен спор се разтакават гражданите в течение на години. Сега се ограничава тази практика.

Освен това създава се по-голяма стабилност на присъдите и другите съдебни актове, като се усъвършенствува системата за прегледа им по реда на надзора.

Сега единствено прокуратурата ще има право да приема и да се произнася по молбите на гражданите за преглед на присъдите по реда на надзора.

Досега се получаваше така, че един и същ гражданин, по едно и също дело, чиято присъда е влязла в сила и не подлежи на обжалване, едновременно прави молба и до Върховния съд, и до Главната прокуратура.

В проекта правилно се предвижда и привеждането на присъдите в изпълнение да се предоставя на прокуратурата. Досега тази функция беше възложена на съдилищата, но практиката показва, че това решение не е удачно. Съдът няма средства да приведе в изпълнение присъдите, когато по различни причини тези, които трябва да ги изтърпят, се отклоняват. Прокурорът има такива средства, той поддържа най-непосредствена връзка с органите на Министерството на вътрешните работи и може да приложи и принудителни мерки, ако стане нужда.

В заключение следва да се изтъкне, че проектът за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс представлява важна стъпка за изпълнение на задачите, произтичащи от решенията на Дванадесетия конгрес на партията, от доклада на др. Тодор Живков на Националното съвещание на актива през октомври 1981 г. за правораздавателните органи.

Безспорно тези изменения и допълнения ще съдействуват за повишаване ефективността и качеството на правораздавателната дейност и за подобряване правното обслужване на населението.

Одобрявам изцяло проекта и ще гласувам за него.

Председател Станко Тодоров: Има думата народният представител проф. Димитър Димитров.

Димитър Димитров: Другарки и другари народни представители! Министърът на правосъдието др. Светла Даскалова мотивира внесения в правителството законопроект за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс. Тези мотиви дават задоволителна, добре аргументирана представа за причините и обстоятелствата, които са предизвикали необходимостта от сезирането на върховния орган на държавната власт да обсъди този законопроект. Законопроектът е конкретен отклик и съобразяване с острата, навременна критика, която нашият държавен ръководител др. Тодор Живков направи в насока на критика за губене на време, бавност в процедурите, формализъм — някои случаи, които могат да се установят и в нашия Наказателно-процесуален кодекс.

Нис, народните представители, не можем да не отбележим, че се касае до една голяма по своя замисъл, с предначертан резултат, а именно преценка на редица положения на Наказателно-процесуалния кодекс, които при изработването на кодекса са отговаряли на определени принципи изисквания, но които напълно не са издържали проверката на живота и сега в определена степен са или надживени от динамиката на нашето време, или пък предлаганите изменения и допълнения просто отразяват навреме определени тенденции в развитието на наказателно-процесуалната практика, които ако бъдат навреме и добре съобразени, ще доведат до нейното подобряване.

Аз няма да се спирам поотделно на внесените предложения и да преповтарям всичко това, което е казано в самия законопроект или в мотивите, които го придружават. Искам само дебело да подчертая основната ценност на този законопроект. В какво се изразява тази ценност?

Тя се изразява в това, че с него се внася една назряла и навременна рационалност в следствените и съдебните процедури, която с нищо не засяга досегашните процедурни достоинства и завоевания на Наказателно-процесуалния кодекс. Тази ценност се изразява и в това, че тя отразява новите изисквания, новите стремежи за резултатно и бързо придвижване на следствените и съдебните процедури, без това ни най-малко да засяга компетентното, навременното, бързото придвижване на всички процедурни дейности.

Да вземем например предложеното за разширяване подсъдността на районния съд в областта на редица дела за средна и тежка телесна повреда, причинени не умишлено, а по непредпазливост, които досега бяха подсъдни на окръжните съдилища. Какво се печели от изменянето на тази подсъдност? Много повече, отколкото на пръв поглед може да се прецени. Не само се прави едно съвсем уместно облекчаване подсъдната натовареност на окръжните съдилища, пе-

чели се време, печелят се пътувания на подсъдими, на свидетели, на следствени органи и т. н. Всичко това се избягва при положение, че районният съд, в района на който е станало събитие, поеме разглеждането на делото, вместо това да се отнася чак в окръжния съд. Печели се от гледна точка на икономии по всяка насока на дейността на съда.

А губи ли се нещо от гледна точка на компетентното разглеждане и решаване на делата? — Нищо не се губи и това в мотивите убедително и аргументирано е показано. Щом като районният съд може да бъде компетентен и да решава дела, за които се налагат много по-големи наказания, защо този същият съд да не бъде еднакво компетентен да разгледа и решава дела за средна и тежка телесна повреда, причинени по непредпазливост при трудови и транспортни злополуки? Защо? — Само затова, защото съдът трябва да държи сметка за спецификата на тези злополуки, че те са трудови или транспортни? Очевидно такава логика не може повече да се поддържа и съвсем основателно се прави това разширение на правата на районните съдилища, без с това разширение да се създават условия да се накърнява персоналното умение на районния съдия да решава компетентно подобни дела.

За да се излезе настреща на редица назрели, добре обмислени изменения в правомощията на отделни органи, проектът разширява правомощията на органите на предварителното производство за вземане на мерки за предотвратяване на евентуални престъпления. Кога и в какви случаи? Които имат в себе си потенциалната възможност да се злоупотребява с власт и да се накърняват правата и свободите на гражданите, осветени с Конституцията и законите на Народната република?

Внимателният анализ на текстовете ни води до заключението, че нищо подобно няма. Има само загриженост за по-добра ефикасност на органите на предварителното производство само в случаите, когато има несъмнени данни, че може да се извърши убийство или друго тежко умишлено престъпление. Само при такава възможност органите на разследването със съгласието на прокурора да могат да задържат лицето за не повече от 24 часа. Това е една превантивна възможност, като условията, при които тя се прилага, ясно показват, че тези условия представляват абсолютна гаранция, че с тези превантивни мерки не може да се злоупотребява.

Законопроектът предвижда упълномощаването на отделни органи да извършват редица действия, които се преценяват като навременни, необходими и забавянето на извършването на които по досега предвидените процесуални изисквания вреди, а не ползува следствието и не представлява ни-

каква гаранция от съображения за обективност и законосъобразност при извършването на тези действия. С приемането на предлаганите изменения се предотвратява забавянето на огледа на местопроизшествието, претърсванията, изземванията, разпитът на очевидци и други подобни. Интересът на цялата процедура на изследването ясно насочва, че те трябва да се извършват веднага от органите на предварителното следствие, още при предварителната проверка.

Предвиждат се и някои съществени изменения в правомощията на първата и втората съдебна инстанция, които ще имат за генерален резултат намаляване връщането на делата, съкращаване сроковете за гледане на делата, опростяване на някои процедурни изисквания, които досега излишно ги затрудняваха и забавяха, без да представляват каквато и да било гаранция за обективността и нормалното протичане на процедурите.

Със законопроекта се внасят и редица рационални и добре обмислени и аргументирани изменения за опростяване на редица процесуални действия, чрез които се облекчават неналожителни действия на съда, на прокурора, на съдебните заседатели, без тези изменения да засягат същината на установените съдебни процедури като гаранция за спазване обективността и законосъобразността при съдебните действия.

В заключение, след обстойно проучване на внесенния законопроект, мога с пълна увереност да кажа, че той внася напълно зрели и необходими подобрения и усъвършенствувания в нашия Наказателно-процесуален кодекс, които ще допринесат за бързината и ефикасността на прилагането му и поради тези му достойнства аз с убеждение ще гласувам за приемането на този законопроект.

Благодаря.

Председател Станко Тодоров: Има ли други народни представители, желаещи да се изкажат или да направят предложения по законопроекта? — Няма желаещи.

Пристъпваме към първо гласуване.

Моля народните представители, които са съгласни по принцип с предложениния законопроект, да гласуват.

Има ли против? — Няма.

Въздържали се? — Няма.

Законопроектът се приема на първо гласуване единодушно.

Преди да се постави на второ гласуване, законопроектът се предоставя на Законодателната комисия за допълнително обсъждане.

Обявявам двадесет минути почивка.

(След почивката)

Председателстващ Атанас Димитров: Другарки и другари народни представители, преминаваме към разглеждането на следващата точка шеста от дневния ред:

Законопроект за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията.

(Мотивите и текстът на законопроекта — приложение № 4, I)

Вносителят ни уведоми, че поради приложените подробни мотиви към законопроекта няма да прави доклад.

Има думата докладчикът на Законодателната комисия народният представител др. Гиньо Ганев — секретар на комисията.

Гиньо Ганев: Другарки и другари народни представители! Законодателната комисия на Народното събрание с участието на специалисти и общественици обсъди задълбочено и всестранино законопроекта за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията.

Общата констатация на комисията е, че предлаганият законопроект е по посоката и в изпълнение на принципните и дългосрочни задачи, които Българската комунистическа партия постави пред специализираните държавни органи и обществените организации в борбата срещу престъпността и противообществените прояви. Поотделно и като цяло исканите изменения и допълнения бяха анализирани от гледна точка повишаване на ефективността от прилагането на наказанието лишаване от свобода и, от друга страна — изтъпяването на това наказание, дейността на органите, ангажирани в неговата организация, да постигат по-добре главната цел: поправянето и превъзпитанието на осъдените лица. Комисията счита, че вносителят на законопроекта — правителството — прави предложения именно в този смисъл и с такова съдържание, че промените в Закона за изпълнение на наказанията ще бъдат реално изражение на началата на нашия социалистически хуманизъм, приложени в специалната област на режима на наказаните с лишаване от свобода.

Конкретните текстове и норми на измененията и допълненията потвърждават този обобщен извод, който се сумира от няколко съществени идеи, вложени в законопроекта:

Грижи за пресичане или намаляване на отрицателното влияние между осъдени с голяма разлика в степента на тяхната обществена опасност; и тук — редица облекчения за осъдените за първи път и за по-леки престъпления, за да се съхрани, както добре е казано в мотивите, тяхната житейска и трудова активност; обратно — по-ефикасни мерки, наре-

чени засилване на ограниченията и на възпиращото действие на наказанието по отношение на рецидивистите.

По-нататък предвижда се подобряване на правното и фактическо положение на лишените от свобода бременни жени и майки, грижа за техните малки деца — настаняване в детски ясли и т. н., — която произтича от социалната същност на нашето общество.

Все в тази посока са и по-релефно очертаните задължения за стопанските и други предприятия, в които чрез работа лишени от свобода изтърпяват наказанието си. Тези производствени единици трябва да организират не само необходимите битови условия, но и условия за професионално обучение и за политико-възпитателната работа с наказаните; да осигурят спазването на изискванията за охрана на осъдените, но и за охрана на труда им и т. н.

Накрая характерни от гледище на социализиращата функция на наказанието и на преследваната с наказанието цел — поправяне и превъзпитание на осъдените, са измененията в глава V на закона. Тук е запазена само номерацията на досегашните текстове, но по същество се създава една стройна система за диференцирана идейно-възпитателна и образователна работа с лишените от свобода — за повишаване на тяхната култура, политическа, правна, нравствена съзнателност, на професионалната им квалификация. Във връзка с образованието и професионално-техническата подготовка на тези лица са изведени на преден план задълженията на Министерството на народната просвета успоредно с обязаностите на Министерството на вътрешните работи. Създават се условия за по-добро организиране на учебни заведения в местата за лишаване от свобода, на курсове за квалификация, възможности за бригадно и индивидуално обучение, необходимите предпоставки за теоретично и практически овладяване на дадена специалност или професия. Всичко това отново произтича и се вгражда в партийната политика на грижа за човека, за всеки член на нашето общество.

Другарки и другари народни представители! Предложенията на Законодателната комисия по законопроекта, които са ви разладени, се отнасят до някои уточнявания във връзка с това, че дейността по изпълнението на наказанията преминава в обсега на прокуратурата, на нейния надзор за законност. И друго — в досегашния чл. 14 на закона се предвижда обособяването в затворите и поправителните домове на изолирани отделения за лишени от свобода, които страдат от психически разстройства, неизключващи тяхната вменяемост. Законодателната комисия счита, че с този текст са създадени достатъчно и добри законодателни условия за специални медицински грижи за тези лица, че проблемът не се

нуждае от допълнителна регламентация и затова предлага да отпадне предвиденото изменение на чл. 14.

От името на Законодателната комисия предлагам на народните представители да гласуват за законопроекта за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията — така както е внесен, с поправките, предложени от самата комисия.

Благодаря ви!

Председателстващ Атанас Димитров: Преминаваме към разисквания по законопроекта. Досега са записани за изказване двама народни представители.

Има думата народният представител др. Борис Манов.

Борис Манов: Уважаеми другарки и другари народни представители! След измененията и допълнения на Наказателния кодекс и Наказателно-процесуалния кодекс напълно естествено и логично идва предлаганият законопроект за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията. Трите законопроекта са взаимно свързани и обусловени. Като цяло те ще допринесат за повишаване на ефективността на борбата с престъпността и закононарушенията.

Предлаганите изменения и допълнения произтичат от Програмата на партията и решенията на Дванадесетия конгрес на Българската комунистическа партия. Те са обективно обусловени от закономерното изграждане на развитото социалистическо общество у нас.

Измененията и допълненията на Закона за изпълнение на наказанията се отнасят преди всичко до наказанието лишаване от свобода. Както е известно, задачите на специализираните органи по изпълнението на това наказание са определени и конкретизирани от Секретариата на ЦК на БКП в „Основните насоки за повишаване на ефективността от изпълнение на наказанието лишаване от свобода“. В този документ се посочва, че през етапа на изграждане на развитото социалистическо общество съответните органи трябва да подобрят организацията на изпълнението, да усъвършенствуват надзора и охраната, непрекъснато да повишават трудовото и идейно-политическото възпитание на лишените от свобода. При това развитието и усъвършенствването на цялостната дейност по изпълнение на наказанието лишаване от свобода не е самоцел, а метод и средство за поправянето и превъзпитанието на осъдените, за да се върнат те в обществото към нормален и честен начин на живот.

Предлаганата научна обоснована диференциация на изпълнението на наказанието лишаване от свобода ще съдействува да се решат някои важни задачи.

Първо, ще се ограничи възможността в затворите и трудово-поправителните общежития осъдените за тежки умислени престъпления и опасните рецидивисти, които са придобили трайни престъпни наклонности и порочни навици, да оказват отрицателно влияние на осъдените лица за по-леки престъпления и по-специално за непредпазливите престъпления. По този начин се изключва или поне се ограничава значително възможността осъдените на лишаване от свобода за непродължителни срокове да придобиват нови престъпни навици и да дооформят своето престъпно съзнание.

Второ, класификацията на местата за изпълнение на наказанието лишаване от свобода в зависимост от характера и тежестта на извършените престъпления и личните качества на осъдените ще създаде и по-благоприятни условия за индивидуализиране на наказателно-изпълнителното въздействие и на политико-възпитателната работа, за постигане на максимален поправително-възпитателен ефект от изпълнението.

Другарки и другари народни представители! Искам да споделя изцяло предлаганите нови положения в проекта относно общественополезния труд на лицата, които изтърпяват наказанието лишаване от свобода. Безспорна е истината, че трудът е бил, е и ще бъде основно средство за възпитание, поправяне и превъзпитание на човека, включително и на осъдените. Предлаганите изменения дават възможност за по-добра организация на полагания от осъдените общественополезен труд — в средата на работническите и трудови колективи. Този вид трудова дейност на определена категория осъдени ще се доближи плътно до работническия, социалистическия труд. Според мен особено важна и решаваща е практическата дейност на организацията, ръководството и надзора на този специфичен, труден и сложен трудов процес. Необходимо е да се положат усилия и грижи, за да се създадат трудово-поправителни общежития за открит или полукрит тип в тези отрасли на народното стопанство и в такива стопански организации, които ще съдействуват за постигане целта на наказанието. Осъдените трябва да попаднат в укрепнали, здрави и боеспособни трудови колективи, които да въздействуват реално и трайно върху поправянето и превъзпитанието на осъдените лица. Не бива в никакъв случай да се стигне до обратните резултати — осъдените да влияят върху трудовите колективи, да тровят атмосферата с „бацилите на престъпността“ и да разлагат работническите колективи.

С оглед на това основателно в проекта е предвидено за отрядни началници да се назначават лица с висше педагогическо или друго подходящо висше образование. Бих добавил само: отрядните началници трябва да бъдат също

лица, които имат достатъчна партийно-политическа подготовка, морално-волеви качества, голям жизнен и практически опит.

Съществена е ролята на социалистическата общественост в поправянето и превъзпитанието на осъдените лица, особено след изтърпяването на наказанието лишаване от свобода. Наред с прилаганите досега методи и средства следва да се издирват и внедряват нови, по-ефективни форми, които възникват в условията на развитото социалистическо общество и които вече се използват в Съветския съюз и в някои други социалистически страни. Наистина не са изчерпани градивните възможности на наблюдателните комисии към окръжните народни съвети и комисиите за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните. Но тяхната дейност, както и работата на редица други държавни, обществени и държавно-обществени органи и организации, трябва още по-добре да се организира, координира и насочи към практическото решаване на поставените задачи. Най-важното е тяхната дейност да стане целенасочена, предметна и конкретна, да се реализира в конкретни мерки спрямо отделния осъден, който изтърпява или вече е изтърпял наказанието лишаване от свобода. Според мен дейността в тази насока трябва да се оценява по два основни показателя:

1. Доколко е ограничен кръгът на лицата, които са изтърпели наказанието лишаване от свобода и отново вършат престъпления, т. е. по броя на лицата, които действително и напълно са се поправили.

2. Доколко лицата, които са изтърпели наказание лишаване от свобода, не могат да оказват и не оказват отрицателно влияние на другите членове на обществото и особено на подрастващите, на младежта.

Като споделям предлаганата нормативна база за изпълнение на наказанието лишаване от свобода, бих желал да изтъкна, че не бива на основата на хуманизма и демокрацията на нашето общество да се стигне до деформирането на самото наказание. Все пак става дума не за някакво несъществено ограничаване на свободата, а за най-строгото наказание по Наказателния кодекс — лишаване от свобода. Така именно то трябва да се схване, почувствува, изживее и понесе от осъдения, за да се предпазва цял живот от тази мярка. Така именно то трябва да се разбира и от другите членове на нашето общество.

Другарки и другари народни представители! Подкрепям изцяло предлаганите изменения и допълнения на Закона за изпълнение на наказанията и предлагам да ги приемем еднотушно.

Накрая искам да подчертая, че ефективността от изпълнението на наказанието лишаване от свобода зависи преди всичко от конкретната, делова и упорита работа с всеки осъден. Битката за отвоюването от престъпния свят на всеки отделен човек не бива да се идеализира, нито да се драматизира. Тя е реална, продължителна, трудна и сложна борба, но затова пък високо благородна: от осъдения човек — престъпник, да се създаде истински социалистически човек. И тази историческа задача може да се реши само от нашето общество на реалния социализъм.

Благодаря ви за вниманието!

Председателстващ Атанас Димитров: Има думата народният представител др. Васил Йончев.

Васил Йончев: Другарки и другари народни представители! Всички ние добре разбираме, че гласуването от Народното събрание на внесения за обсъждане законопроект за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията е един изключително отговорен акт. Той е продиктуван от историческите решения на Дванадесетия конгрес на Българската комунистическа партия, Юлския пленум на Централния комитет на партията от 1976 г., Основните насоки за повишаване ефективността на наказанието лишаване от свобода, приети от Секретариата на Централния комитет на Българската комунистическа партия през 1972 г., доклада на др. Тодор Живков пред Октомврийското национално съвещание от миналата година, както и от постановките, залегнали в редица партийни и държавни документи, за необходимостта решително да се ограничава престъпността и противообществените прояви в етапа на изграждане на развитото социалистическо общество у нас.

При внимателното разглеждане на представения проект съвсем естествено следва да се отговори на въпроса — какви изменения, подобрения и допълнения са внесени в досегашния закон, за да отговаря той по-пълно и по-добре на съвременните изисквания към порядъка и ефективността в дейността на Министерството на вътрешните работи, Министерството на правосъдието и наказателноизпълнителните органи. Ясен отговор на този въпрос е даден в мотивите към проекта, в които аргументирано са посочени основните съображения за изменение и допълнение на закона относно изпълнението на наказанието лишаване от свобода, включително и разширяване кръга на случаите, при които това наказание ще се изтърпява при смекчен режим на изолация и контрол в трудово-поправителните общежития от открит и полуоткрит тип. Съвсем правилно се предявява изискването пред наказателноизпълнителните органи дейността им да бъде насочена глав-

но към поправянето и превъзпитанието на осъдените. Използуван е не само нашият досегашен опит, но и опитът на съветската трудово-поправителна теория и практика, както и тази на редица социалистически страни. В случая важното е това, че с предлаганото изменение на закона се потвърждава още един път, че нашето социалистическо общество е в процес на непрекъснато възходящо развитие, което обхваща всички области на обществените отношения, като главната насока е последователното разгръщане на социалистическата демокрация.

С измененията и допълненията, които се предлагат, се дава отговор на няколко основни въпроса.

На първо място, с изграждането на една нова система за диференцирано настаняване на осъдените по места се решава един изключително важен проблем — този за предотвратяване до голяма степен на отрицателното въздействие във всички направления. Досега съществуващите мерки частично решават въпросите в тази област, а оттам и на ефективното превъзпитание на правонарушителите. Това важи с особена сила за рецидивистите и извършителите на тежки престъпления.

Ето защо с предлаганите изменения и допълнения се създава една много по-рационална и усъвършенствувана система за диференцирано настаняване на базата на обективните критерии.

Считам, че особено силна социална функция придобива изменението на чл. 12а, ал. 1 и 2, и чл. 44 от законопроекта, относно създаването на трудово-поправителни общежития от открит тип и полуоткрит тип. Това е едно ново и напълно целесъобразно предложение, тъй като отделянето на осъдените ще предотврати отрицателното въздействие на рецидивистите върху останалите категории осъдени, а, от друга страна — ще създаде възможност за по-пълно съобразяване на режима, охраната и трудовата дейност с възпитателния процес.

За подчертания демократичен характер на законопроекта говорят и измененията и допълненията на чл. 74, в който правилно е предвиждането на редица облекчения за запазване връзката със семействата на настанените в общежитията от открит тип, съхраняването на тяхната житейска и трудова активност, както и получаването на право на отпуск по денонощия месечно, от което право могат да бъдат лишени само по реда на дисциплинарната отговорност. Особена важност придобива и обстоятелството, че същата привилегия важи и за настанените в общежития от полуоткрит тип, където домашният отпуск ще се дава само при подчертана дисциплинираност и значителни трудови постижения.

С изменението на чл. 17 от закона и разширяване състава на комисните към затворите и поправителните домове, ком-

петентността на членовете им, както и правомощията, които им се възлагат, относно предложенията за предсрочно освобождаване на осъдени лица се внася нов елемент за гарантиране обективния подход към поведението на всеки осъден. Правилно и целесъобразно е изменението, което се прави и в чл. 18, като за отрядници ще се назначават хора само с висше педагогическо или друго подходящо висше образование. Това е друга, изключително важна предпоставка за правилния подход при възпитанието и превъзпитанието на осъдените, която ще играе важна роля за тяхното формиране като пълноценни граждани на нашето общество.

Намирам, че е целесъобразно задължителното изолиране на онези непълнолетни, които са изтърпявали наказание лишаване от свобода. И тук, както и при пълнолетните осъдени, ще се избегне негативното формиране на личността на по-младите с неизграден мироглед и ще се ограничат случаите на придобиване и затвърдяване на отрицателни навици и убеждения в резултат на контактите, които са създавани досега.

За демократичния характер на законопроекта говори и това, че за привеждане на наказателноизпълнителната ни система в съответствие с основните принципи на социалистическия хуманизъм, върху които тя е изградена, са внесени още редица подобрения за изменение и допълнение в него. Особено внимание в това отношение заслужават допълнителните облекчения в правното положение на лишените от свобода жени — майки и бременни, а също и за пострадалите от трудови злополуки по време на изпълнението на наказанията, предвидени в чл. 29, ал. 1 и 3 и чл. 31, ал. 2.

Считам, че създаването на новата глава пета в законопроекта относно идейно-възпитателната работа, общообразователното и професионално-техническото обучение на лишените от свобода е в пълно съответствие с изискванията и постановките, приети от Дванадесетия партнен конгрес за издигане на ново, още по-високо ниво и в единен процес както на идейно-възпитателната работа, така и на образователното дело у нас. Съвсем правилно се предвижда педагогическото и учебно-методическото ръководство и контролът на обучението в учебните заведения, в затворите и в поправителните домове да се осъществява от Министерство на народната просвета, което ще повиши ефективността на провежданите мероприятия.

Другарки и другари! Предлагащите изменения и допълнения на Закона за изпълнение на наказанията безспорно ще допринесат в значителна степен за усъвършенстване на нашата наказателноизпълнителна система, за повишаване на нейната ефективност и ще съдействуват за издигане ролята на наказателноизпълнителното право в борбата срещу

престъпността. Те са преди всичко израз на правилната априлска политика на Българската комунистическа партия по пътя за по-нататъшното демократизиране на нашия обществен и държавен строй.

Ето защо ще гласувам за предложените допълнения и изменения на Закона за изпълнение на наказанията.

Благодаря за вниманието!

Председателстващ Атанас Димитров: Няма повече записани за изказване. Желаете ли още някой да вземе отношение по законопроекта? — Няма желаещи.

Пристъпваме към първо гласуване.

Народните представители, които приемат по принцип предложения законопроект, да гласуват!

Има ли против? — Няма.

Въздържали се? — Няма.

Законопроектът се приема на първо гласуване единодушно.

Преди да се постави на второ гласуване, законопроектът се предоставя на Законодателната комисия за допълнително обсъждане.

Другарки и другари народни представители! Поради това, че материята, която третираат следващите две точки — седма и осма, от дневния ред, е свързана, предлагаме те да се разгледат едновременно, а също и разискванията по тях, за да могат народните представители да вземат отношение по двата доклада и решението.

Има ли възражения по това предложение? — Няма.

Народните представители, които са съгласни с това предложение, моля да гласуват!

Приема се единодушно.

Преминаваме към разглеждане на:

Отчет на министъра на строителството и архитектурата за изпълнение на програмата за жилищното строителство през осмата петилетка.

Има думата др. Иван Сакарев — министър на строителството и архитектурата.

Иван Сакарев: Другарки и другари народни представители! Основателно е предвидено да се отчетем пред Народното събрание — върховния орган на нашата държавна власт, по изпълнението на програмата за жилищното строителство през осмата петилетка. Това е така, защото домът, жилището е едно от основните, определящите измерения на жизненото равнище на човека.

През всичките години на социалистическото строителство жилищният въпрос е бил постоянна грижа на партията и правителството. Но като стратегия в социалната политика на партията, като разработка и ускорена реализация той намери място в нейната априлска линия.

В редица програмни документи и решения на Централния комитет на партията и Политбюро последователно и цялостно бяха развити основните принципи, насоки и проблеми на жилищната политика. Между тях се открояват особено Декемврийската програма (1972 г.), Мартенският пленум (1977 г.), Единадесетият и Дванадесетият конгрес на партията. Справедливо е да кажем, че в това крупно социално дело др. Тодор Живков проявява голяма инициатива и настойчивост. Ние строителите знаем, че той определи реализацията на тази задача като стратегия на отрасъла и разви важни идеи за развитието на българската архитектура, за комплексното изграждане на жилищните райони, за развитието на производствено-техническата база, за по-справедливо социално разпределение на жилищата. Другарят Живков прояви интерес и подкрепи основните параметри на програмата за жилищното строителство през осмата петилетка, по която се отчитаме на днешната сесия.

Жилищното строителство у нас е едно от ярките проявления на самата същност на социализма да създава по-добри условия за човека, да задоволява неговите растящи потребности. За това говорят убедително самите цифри. От наличните 2 908 903 жилища към края на 1981 г. 2 026 641 жилища са изградени през годините на народната власт, т. е. 70 на сто. Само за периода 1971—1981 г. са изградени 672 975 жилища, което представлява 33 на сто от новоизграденния жилищен фонд.

При това новите жилища са с много по-високи функционални качества и техническа съоръженост. От мечта в недалечното минало жилището днес се превърна от гарантирано право в реална придобивка на почти всяко българско семейство. Това е голямо завоевание на политиката на нашата партия в социалната област.

Народното събрание утвърди и програмата за жилищното строителство в рамките на единния план за социално-икономическо развитие на страната за осмата петилетка. Нейната основна цел е да се повиши социалната и икономическата ефективност на капиталните вложения, да се подобри жилищната задоволеност на населението и да се осигури по-висока степен на комплексност и архитектурно-художествено оформяване на жилищната среда. Това наложи в сравнение с досегашната практика да се внесат качествено нови моменти както в съдържанието, така и в подхода при съставянето ѝ. Възприе се следните основни принципи:

комплексност, включваща жилища, обекти за обществено обслужване, техническа инфраструктура и благоустрояване; нормативна основа, определяща обектите за комплексното жилищно изграждане в съответствие с функционалните типове селищни системи;

териториални нива на разработване, обхващащи окръзите и селищните системи, с отчитане на наличните жилищни нужди, перспективното демографско развитие и преодоляване съществуващата диспропорция на жилищната задоволеност в различните териториални единици;

мултипликационен ефект в цялата верига на инвестиционния процес — в проектирането, в интегриране на средствата на различни инвеститори за сгради и съоръжения за общо ползуване, в рационалното използване на ресурсите на строително-монтажните организации.

Както ви е известно, с плана за петилетката са осигурени като държавна задача построяването на 360 хиляди жилища, което съответствува на възможностите на страната за насочване на инвестициите в жилищното строителство и неговото финансиране. Идеята да се изпълнят като насрещен план на териториалните единици и стопанските организации около 40 хиляди жилища със средства на стопанските организации и гражданите, с което се постигат първоначалните разчети, заслужава да се обсъди от компетентните държавни органи и обществени организации и намери подкрепа съгласно конкретните условия.

Характерно за новото жилище е, че се увеличава средната му застроена площ в сравнение с миналата петилетка от 70 на 75 м² — а окръзите, и на 80 м² — за столицата. За жилищата, изпълнявани по стопански начин, средната застроена площ нараства от 80 на 90 м².

Подобрява се и структурата на жилищата, като относителният дял на едностайните и двустайните от 72 на сто намалява на 60 на сто за сметка на увеличаване дела на тристайните и четиристайните.

От една страна, с цел да се решат неотложни жилищни проблеми на столицата и някои по-големи градове и промишлени центрове в тях се увеличават темповете на жилищното строителство. От друга страна, в изпълнение постановките на Мартенския пленум за хармонично развитие на селищните системи се намалява обемът на жилищното строителство в окръжните центрове от 65 на сто през седмата петилетка на 56 на сто средно за страната в полза на по-малките градове и селищни системи.

Прието е жилищната задоволеност на населението да се измерва с два показателя: осигурени жилища на хиляда души (международен показател) и осигурени жилища на сто потребителски единици (семейства и едночленни домакин-

ства) — наш показател. Числените стойности на тези показатели се влияят от демографската структура на семействата и функционалната структура на жилищата. За нашата страна към 1980 г. са осигурени 320 жилища на 1000 души население и 89,1 жилища на 100 потребителски единици. Следва веднага да отбележим, че тези показатели варират в доста широки граници за отделните окръзи, селищни системи и съответно за градовете и за селата в полза на последните.

Реализирането на приетата петилетна програма за жилищното строителство ще увеличи жилищната задоволеност на населението през 1985 г. от 320 на 355 жилища на 1000 души и от 89,1 на 96,1 жилища на 100 потребителски единици. Същевременно ще се намали разликата в жилищната задоволеност между отделните окръзи и селищни системи, ще се подобри този показател в градовете и промишлените центрове.

С постигането на тези стойности на показателите, характеризиращи жилищната задоволеност на населението, нашата страна се доближава плътно до границата 380 жилища на 1000 души, при която се достига количественото решение на жилищния проблем съгласно приетата международна оценка.

Има ли обективни предпоставки да изпълним програмата за жилищното строителство?

Трябва категорично да отговорим — да, има. Налице са необходимите и материални предпоставки, и научноизследователски, и проектни разработки.

В изпълнение на решенията на Мартенския пленум (1977 г.) се разработи Единният териториално-устройствен план (ЕТУП) на НРБ. Въз основа на него с ускорени темпове се разработиха териториално-устройствени планове по регионални и селищни системи, за проблемни територии, общи градоустройствени и застроителни планове на населените места.

Това ни дава основание да считаме, че планираното жилищно строителство за осмата петилетка в основни линии е осигурено със застроителни и регулационни планове, като се свързваха тези разработки непосредствено с инвестиционното проектиране и наличната производствено-техническа база в строителството. Започна да се утвърждава практиката подробните градоустройствени планове да са основата за съставяне на генералните сметки за комплексно изграждане на жилищните райони и особено на отделните микроградоустройствени единици.

Същевременно направени са необходимите типизационни разработки както за жилищните сгради, така и за обектите на общественото обслужване и благоустрояването. За усъ-

вършенствуване на строителните системи се провеждат експерименти в Габрово — по единната едропанелна система, в Стара Загора — по едропанелна система „Модул'77“, в Пловдив — пулсираща система за жилищно и обществено строителство (ПЕЖОС). Освен това успешно се прилагат проекти за изграждането на едропанелни сгради по наклонени терени, с което се икономисва обработваема земя.

През последните години партията и правителството отделиха голямо внимание за развитието на материално-техническата база на жилищното строителство. Създадоха се крупни мощности на домостроенето, пусна се в действие Завод за едроразмерен кофраж в Пловдив. Сега всеки окръг разполага с домостроителен комбинат, комплекти едроплощен кофраж и инсталации за пакетно-повдигани плочи. Отрасълът ежегодно получава нови попълнения от съвременна високопроизводителна техника. С наличната производствено-техническа база се предвижда основният дял (около 70 на сто) от жилищата да се изграждат от едропанелната система, следвана от едроразмерния кофраж (около 20 на сто) и пакетно-повдигани плочи (около 10 на сто).

Наличните мощности в отрасъла, съчетани с участието на гражданите в довършителните работи, осигуряват както изпълнението на държавната и допълнителна задача в жилищната програма, така също и изграждането на различни обекти на общественото обслужване: детски заведения, общежития, търговски обекти и други.

Нашият опит от миналата петилетка показва, че важно условие за успешното изпълнение на програмата е материално-техническото снабдяване. Затова съвместно с министерствата и ведомствата-производители бяха съставени своевременно програми за задоволяване на жилищното строителство с необходимите материали, машини и изделия, които ние очакваме, че ще бъдат изпълнени през тази петилетка.

Най-после решаващо условие за реализацията на програмата е бригадната организация на труда. Широкото ѝ внедряване в отрасъла доведе до значително повишаване натуралната производителност на труда, до ускоряване темповете на жилищното строителство и подобряване на неговото качество. Натуралната производителност на труда за всички системи жилища, изразена в построени бройки жилища на работник за една година, нарасна от 1,90 през 1979 г. на 3,8 през 1981 г., а специално в едропанелното жилищно строителство — 3,62. Отделни екипи и комбинати достигнаха средно над 5 жилища, а бригадата на Кирил Димчев от Строително-монтажния комбинат — Варна — 6,83. И това не е предел. Бригадната организация на труда от нов тип, съчетана със съвременни технологии, действително революционизира жилищното строителство и на дело ще доведе до

изпълнение поръката на др. Тодор Живков с пъти да увеличим производителността на труда. Това е пътят да решим проблема с работната сила чрез използване на вътрешните си резерви. Нещо повече, чрез нея ще се осигури по-добър ред и по-добро стопанисване и изразходване на материалите на строителната площадка, ще се осигури натоварването на скъпо струващата техника и база, ще се намали стойността на строително-монтажните работи.

Сега главното, решаващото за изпълнение на петилетната програма в областта на жилищното строителство ще се окаже умението на субективния фактор на основата на икономическия подход да съчетае по най-целесъобразен начин социалистическата организация на труда с внедряването на научно-техническите постижения и чедния опит.

Измина една година от новата петилетка. Какви са резултатите от нея, каква е подготовката за настоящата година?

При план 72 373 жилища общо за страната по данни на Комитета за единна система за стопанска информация са построени 70 308, или по-малко с 2065. Постигнатото изпълнение представлява 19,6 на сто от държавната задача за петилетката. Преизпълниха плана си следните окръзи като инвеститори: Сливен, Русе, Толбухин, Пловдив, Разград, Кюстендил, Пазарджик, Михайловград. С преизпълнен план са и Министерството на енергетиката, Министерството на металургията и минералните ресурси, Министерството на строителството и архитектурата, ДСО „Металхим“ и други. Значително е неизпълнението в следните окръзи: Пернишки (375), Ловешки (258), Ямболски (244), Търговишки (160), Силистренски (230), Варненски (465), Смолянски (151), София-окръг (253) и Столичния народен съвет (958).

Следва да се отбележи, че жилищата, изпълнявани по стопански начин, са преизпълнени с 210 броя. Следователно цялото неизпълнение на жилищната програма за 1981 г. е за сметка на жилищата, изпълнявани чрез възлагане. Главните причини за това са: невъзложени планови жилища за изпълнение от строителни организации или по стопански начин от окръзите Варна, София-окръг, Сливен и други в размер на 1602 жилища и от други инвеститори — 678, несвоевременно осигуряване на проектна и теренна готовност от някои инвеститори, недостатъчен оборотен фонд и други.

Разбира се, отговорност за неизпълнението на планираните жилища чрез възлагане за 1981 г. носят и редица строително-монтажни организации. Те допуснаха сериозни слабости в подготовката и организацията на жилищното строителство, не осигуриха условия за натоварване на производствените си мощности, отклониха работна сила от жилищното строителство за изпълнението на извънпланови обекти въ-

преки категоричните указания. Ние като министерство също имаме своя дял в тази отговорност. Не успяхме да се преборим с тези слабости в изоставащите окръзи и строително-монтажни комбинати, да осигурим изпълнението на жилищната програма.

Независимо че Министерството на строителството и архитектурата преизпълнява жилищната си програма за 1981 г. с повече от 1684 жилища, редица строително-монтажни комбинати, които бяха на наше подчинение, не изпълниха програмата си с 1230 жилища. По-значително неизпълнение допуснаха строително-монтажните комбинати в Перник (421), Ямбол (248), Ловеч (237), Силистра (200) и Търговище (124). Такива случаи има и в някои строителни организации, подчинени на други министерства и ведомства.

Бих желал да отбележа, че в информацията на окръжните народни съвети, изпратена в Министерството на строителството и архитектурата, се сочат 1119 жилища повече от отчетата на Комитета за единна система за социална информация. Освен това някои ведомства въпреки съставен протокол обр. 16 не са отчетли 342 жилища пред КЕССИ. Това налага да се приведат в съответствие двата отчета, а в бъдеще да се въведе по-строг контрол в отчитането на жилищата и от инвеститорите, и от изпълнителите.

Изградените жилища са с по-малка застроена площ от определената по петилетната програма. Не е достигнато и съотношението в структурата на жилищата — едностайни и двустайни спрямо тристайни и четиристайни.

При предвидена средна застроена площ 75 м² е постигната 71,7 м² и при планирано съотношение 60 към 40 е постигнато 67,5 към 32,5 в полза на по-малките жилища. Това се дължи, от една страна, на преходните обекти, завършени през 1981 г. и, от друга страна, продължава технологическото преустройство на домостроителните комбинати за производство на по-големи жилища. Отклонението по тези параметри реално може да се компенсира през следващите години на петилетката.

Не е спазено и изискването на програмата — до 56 на сто от новонизграждащите се жилища да бъдат насочени в окръжните центрове. От построените миналата година жилища чрез възлагане средно 77,3 на сто са в окръжните градове, като за Видин, Русе, Ямбол, Кърджали този процент е още по-висок. Териториалното насочване на жилищното строителство е преди всичко в ръцете на окръжните народни съвети и то трябва да намери справедливо решение през следващите години, за да се избягнат сериозни негативни социални и икономически последици.

И през 1981 г. не се постигна желаната комплексност в изграждането на жилищните райони, което създава големи

затруднения на новодошлите. Продължава старата практика да се изграждат ускорено жилища без необходимия минимум от обекти на общественото обслужване — детски градини, училища, магазини, здравни и културни заведения, благоустрояване и други. Има примери и през 1981 г. на готови, но незаселени жилища поради неосигурено електрозахранване, топлозахранване, подходи и други. Ако до неотдавна главният въпрос беше да има жилища, то сега от не по-малко значение е да има необходимия минимум обекти за обществено обслужване. В почти всички крупни жилищни комплекси на страната ние сме още под изискванията за хармонична жилищна среда. Често пъти оправданието е, че няма средства в съответствие с нормативите. Но ако това е вярно за някои случаи, то е вярно и това, че когато такива средства се осигуряват, има случаи или да не се усвояват, или да се пренасочват за скъпо струващи благоустройствени мероприятия в старите части на градовете: мраморни площи, тротоари от мозаечни плочи, луксозни осветления и други. Ние имаме разработки, нормативи, документи как да се осъществява комплексното изграждане на жилищната среда. Но на практика това все още не става. Къде са причините, кой е виновният? Виновни сме ние — Министерството на строителството и архитектурата, и като контролен орган, и като досегашен изпълнител и затова, че едва в подготовката на програмата за осмата петилетка разработихме серия от проекти за интегрирани сгради с многофункционално предназначение. Свое място и отговорност в това отношение имат и окръжните народни съвети като единен инвеститор и координатор на комплексното жилищно изграждане за това, че не винаги изискват разработването на единна генерална сметка на основата на градоустройственото решение. Справедливо ще бъде да кажем и това, че докато планирането и разпределението на средствата за някои от обектите на общественото обслужване става по ведомства, то дотогава ще има неизбежни затруднения в това направление. От казаното следва, че е необходимо да се обсъди и намери решение въпросът за единен инвеститор на комплексното жилищно строителство.

В бъдеще на основата на опита, който сега се провежда във Варна и Плевен, следва да се утвърди и практиката да има главен изпълнител на жилищния комплекс с оглед на това да се координира заедно с жилищата да се завършват и предават обектите на обслужването и благоустройството.

Това са основните резултати от изпълнението на жилищната програма за 1981 г.

Министерството анализира допуснатите слабости и съвместно с окръжните народни съвети предприе мерки за по-

добрата подготовка на жилищното строителство през настоящата година.

В съответствие с плана за 1982 г. се предвижда да бъдат изградени 72 565 жилища, в това число 56 371 като държавно и кооперативно строителство и 16 194 жилища, изпълнявано по стопански начин. Окръжните народни съвети и стопанските организации съобразно наличните възможности — местни ресурси и разкрити допълнителни резерви, разработват и приемат насрещни планове за изпълнение на допълнителен брой жилища. В тях се включват и непредадените по плана за миналата година жилища. В тази връзка са необходими допълнителни усилия, за да се гарантира изпълнението и на насрещната задача през тази и оставащите години на петилетката.

С какво се отличава по-добрата подготовка на задачата за 1982 г.?

Сега значително е подобрена инженерно-техническата готовност на почти всички инвеститори. Осигурени са необходимите проекти и терени. Заделени са повече средства за обектите на общественото обслужване и благоустрояването.

Приети са мероприятия и съвместни пускови графици, които осигуряват значително по-голяма равномерност с предаването на жилищата. Докато през 1981 г. 60 на сто от жилищата са предадени в четвъртото тримесечие, за 1982 г. е предвидено за четвъртото тримесечие 35 на сто. По този начин се прави решителна стъпка за преодоляване на една утвърдила се практика да се създават върхови напрежения в края на годината, да се шурмува изпълнението на жилищното строителство в неблагоприятни климатични условия с всички неблагоприятия, произтичащи от това.

Разработени са инженерни проекти за усъвършенстване на социалистическата организация на труда в строително-монтажните организации. В тях се предвижда почти цялото жилищно строителство да се изпълнява от бригади от нов тип, а натуралната производителност да достигне средно за всички системи около 3,5 жилища на работник.

Увеличена е мощността на базата на жилищното строителство. Влязоха нови и реконструирани домостроителни комбинати с по-големи възможности за повишена заводска завършеност на продукцията. Пораснаха възможностите и на комплектовъчните бази в строително-монтажните организации.

Усъвършенствувани са редица нормативни документи, които задължават инвеститорите, проектантите и изпълнителите във всички етапи от реализацията на жилищната програма да прилагат по-високи критерии в своята работа. Едновременно с това в строителното производство се експери-

ментират и внедряват нови строителни материали и по-съвършени технологии.

Другарки и другари народни представители! Както се вижда, Министерството на строителството и архитектурата, окръжните народни съвети и стопанските организационни предприятия приемат практически мерки за успешната реализация на жилищната програма през осмата петилетка. Основателно обаче нашата общественост се тревожи от някои наболели проблеми в този сектор. Искам да се спра на някои от тях.

Първо, за качеството на жилищното строителство. Това е комплексен въпрос. Справедливо е да кажем, че има постижения, че качеството се подобрява. Но то не съответства на порасналите потребности на нашите граждани, на обществото. Нещо повече, то е и под нашите възможности. Затова обществената критика е остра, негодуванието на гражданите — основателно. Най-често дефектите са в изпълнението на довършителните работи: груби неравни повърхности, лоши мазилки и мозайки, неравни подови настилки, недобре оформени фуги, предизвикващи течове в едропанелните сгради, дефекти по вътрешните инсталации, недобре укрепени дограми и други. Към тези по-типични слабости следва да прибавим и някои недовършени и непълнени видове работи от проекта, които се мотивират с желанието за по-бързо въвеждане в експлоатация. Поетите ангажменти за бързо отстраняване след приемането на протокол 16 се изпълняват трудно и трудно, с което се създават допълнителни трудности и тревоги на новодошците.

За тези отклонения от проектните предписания в изпълнението на довършителните работи сме виновни преди всичко ние, строителите. Принизен е вътрешният контрол, който допуска приемането и заплащането на лошокачествено извършени или недовършени работи. Принизени са също така авторският надзор и инвеститорският контрол. За това състояние носят своята отговорност и приемателните комисии.

На предишната сесия на Народното събрание се направи питане за лошото качество на изпълнен жилищен блок в София и за отговорността на приемателната комисия, узаконила приемането на обекта.

В своя отговор тогава се позовахме на редица клаузи от Правилника за капиталното строителство и други нормативни документи, които фиксират задълженията на изпълнителите и на приемателните комисии. Но липсваше най-същественото, което др. Тодор Живков обоснова на сесията — липсата на икономическа отговорност и принуда по цялата верига.

Впоследствие в духа на тези указания в Правилника за икономическия механизъм се записва: „Строително-монтаж-

ните организации и техните ръководители са длъжни да обезщетяват напълно инвеститорите, включително и гражданите, закупили жилища, за понесените от тях щети и други загуби в резултат на недовършени работи, некачествено изпълнение на обектите, допуснати повреди, дефекти и други недостатъци“ (чл. 249, ал. 1). Нещо повече, гражданите имат право да търсят по съдебен ред обезщетения за дефекти и недостатъци пряко от строително-монтажните организации. От членовете на приемателните комисии и длъжностните лица от организациите-инвеститори се търси лична материална, административна и наказателна отговорност за приемането на недовършени или некачествено изпълнени обекти. А нашето министерство като държавен орган и окръжните народни съвети са задължени да упражняват контрол и търсят отговорност от виновните длъжностни лица.

Тези категорични положения в икономическия механизъм дават пълно основание и на контролните органи, и на гражданите да предявяват по-високи изисквания за качество и да потърсят пълно обезщетяване. Ето това е резултатът от обсъждането на въпроса на последната сесия.

Искам да информирам Народното събрание, че на тази основа се засили и контролът от страна на Главната инспекция за държавен и технически контрол в строителството по приемането на жилищните обекти. Отказано бе приемането на 320 жилища поради пропуски в качеството и е анулиран протокол 16 за 342 жилища в Хасково, Силистра, София и други градове поради неправомерно въвеждане в експлоатация. Наложени са санкции на виновните лица, а председателят на приемателната комисия инж. Марин Петков в София е уволнен. Проведе се съвещание със специалистите от Главна инспекция за държавен и технически контрол, анализираха се резултатите от 1981 г. и се дадоха категорични указания на всички инспектори в духа на чл. 249 от Правилника за икономическия механизъм.

В жилищното строителство се влагат и много изделения на нашата промишленост, които влияят съществено на качеството. Да вземем например дограмата. В над 90 на сто от приемателните протоколи се съдържат бележки за крива, изметната, неуплътнена и с лош обков дограма. Имаме съвременни мощности и технологии за производство, а продукцията не отговаря на съвременните изисквания на жилището, силно занижава неговия комфорт, източник е за сериозни негодувания от страна на новодошците.

Или пък колективната антена. Не се произвежда от стопанските организации на Министерството на машиностроенето и електрониката в достатъчни количества. Предават се жилищни сгради без колективни антени по тази причина. Впоследствие всеки новодолец ходи по хидроизолацията,

пробиват се десетки дупки в нея за индивидуални антени, в резултат на което тя се компрометира. Започват течовете и главоболията на хиляди граждани.

Подобни проблеми за качеството създават панелните радиатори, водопроводната арматура, някои бои и други изделия.

Имаме ли обективни предпоставки да преодолеем тези слабости и да издигнем качеството на жилищното строителство? Отговорът е — да. Имаме база, техника, технологии, нормативн, контролна система, нов икономически механизъм. Борбата за по-високо качество трябва да обхване всички — от чертожната маса на проектанта до последните довършителни работи на обекта и неговото приемане. Очакваме, че в това дело ще дадат своя принос и другите отрасли, чиято продукция се вгражда в жилищата.

Второ, за архитектурата на масовото жилищно строителство. И в това отношение има напредък, има образци: в столицата, в Пловдив, Велико Търново, Смолян и други.

Но не може и не бива да сме доволни от това, което сме направили. Голяма част от нашите жилищни комплекси са еднообразни, с повтарящи се форми, навяващи монотонност и сивота. Към това трябва да прибавим и липсата на достатъчно места за социално и духовно общуване. Самите жилища и сгради се нуждаят от усъвършенствуване на функционално-планировъчните решения. По такъв начин ще се осигурят, без да се завишават площите, многофункционални или специализирани пространства за индивидуални занимания на родителите, за работа и игра на децата.

Не навсякъде жилищните сгради и като цяло жилищните комплекси хармонират с околната среда, нарушена е връзката на жилищенето с нея.

Понякога тези недостатъци в архитектурно-художествения образ на жилищните комплекси се свързват единствено с новите индустриални технологии, прилагани в масовото жилищно строителство. Лесно е да се убедим, че за това няма основание, защото такива проблеми съществуват и в жилищни комплекси, изградени по монолитен начин, съществуват и в българското село. Потенциалните възможности на индустриалните технологии, които нашите архитекти и проектантн не са овладели, могат нагледно да се видят в едропанелния жилищен комплекс „Тракия“ в Пловдив, в зона Б-5 в София, изградена с едроплошен кофраж, жилищен комплекс „Тригълникът“ във Велико Търново, построен по технологията пакетно-повдигани плочи, и други. Подобряването на архитектурата на масовото жилищно строителство трябва да стане първостепенна и неотложна задача и на министерството, и на българските архитекти, и на производителите и изпълнителите. Необходимо е да се отдаде по-голямо

признание, да се стимулират архитектите, инженерите и художниците, занимаващи се с проектирането и естетизацията на масовото жилищно строителство. Наложително е в това важно дело да се привлекат и пряко да участвуват изявени архитекти и художници, да се прилага по-често конкурсното начало.

Трето, за участието на гражданите в довършителните работи. Участието на гражданите и младежта в изпълнението на довършителните работи в жилищата е сериозен резерв за ускореното решаване на жилищния проблем. В това отношение нашият народ има дългогодишна традиция. На Октомврийското национално съвещание (1981 г.) др. Тодор Живков се спря и обоснова този въпрос. Той изтъкна, „че така ще спестим и време, и нерви, ще спестим материали и суровини, защото много често вътрешният вид на жилището не отговаря на вкуса на гражданите и те сами започват да правят преустройства“. Следователно на този въпрос трябва да се гледа и като на една възможност за подобряване на стандарта и естетическия вид на жилището според вкуса и възможностите на гражданите.

Правителството има нормативни документи, които регламентират реда за участието на гражданите и младежта и задълженията на Министерството на строителството и архитектурата, Министерството на вътрешната търговия и услугите, окръжните народни съвети и строително-монтажните комбинати. Резултатите от 1981 г. ни дават основание да оценим, че предоставените жилища от окръжните народни съвети за довършване от гражданите са недостатъчни. Така например организациите, които бяха в състава на Министерството на строителството и архитектурата, предадоха по този ред около 2710 жилища, което представлява едва 7 процента от жилищната им програма при очаквани 10—12 хиляди жилища. Добро начало в изпълнението на тази задача поставиха окръжните народни съвети и строително-монтажните комбинати в Пловдив, Пазарджик, Михайловград, Варна, Хасково и други. Анализът на причините показва, че не се осигури система за снабдяването на гражданите с някои видове материали, като мокети, тапети, цветна арматура и други, по количество и асортимент независимо от предоставените допълнителни контингенти на стоковия фонд за сметка на строителните организации.

В някои случаи тези материали отиваха изцяло в стария жилищен фонд и вилното строителство, а в други по асортимент и качество не се различаваха от тези, с които разполагаха строителните организации.

Освен това окръжните народни съвети не навсякъде своевременно определяха жилищата за довършване от гражданите, не се преработиха сметките за стойността с приспадане

на труда и материалите за довършване, не отклоняваха и строително-монтажните комбинати, поради което и гражданите проявиха сдържаност.

Необходимо е Министерството на вътрешната търговия и услугите и окръжните народни съвети за 1982 г. да доведат решаването на този въпрос докрай, да изпълнят своите задължения, определен с решение № 31 на Министерския съвет от 1981 г.

Друга сериозна пречка за участието на населението в изпълнението на довършителните работи е и липсата на ръчен и механизирани инструмент. Този въпрос надхвърля тесните рамки на проблема и засяга целия строителен отрасъл като един от главните резерви за повишаване на производителността на труда. Ние се обръщаме към ведомствата, с които подписахме координационни програми за решаването на този проблем през осмата петилетка, да направят необходимото да разширят номенклатурата на ръчните и механизирани инструменти, да осигурят мощности за производството им. Това е и пътят да намалим ръчния труд в строителния отрасъл.

Четвърто, за решаването на някои дефицитни изделия за масовото жилищно строителство, произвеждани от промишлеността.

Задоволяването на масовото жилищно строителство с основните строителни материали е решено количествено и непрекъснато се подобрява качеството им. За някои дефицитни материали има съставени програми, чието изпълнение е в ход, и те ще бъдат решени в годините на осмата петилетка.

Става дума за производството на изделия, за които има изградени мощности, но така или иначе не достигат. Не удовлетворяваме нуждите на гражданите от двойнотарифни електромери. Не достигат чугунени тръби и чугунени казанчета на В и К-инсталации. Дефицитен е мокетът и санитарният фаянс. Недопустимо шумни са произвежданите у нас помпи за абонатните станции и хидрофорните уредби. Не се произвеждат вентилатори за принудителна вентилация на санитарните възли във високите жилищни сгради и други. Това е по силите ни да се справим, бих казал, дори още през тази година.

Както във всяка стопанска дейност, и в жилищното строителство ще постигнем траен успех, ще преодолеем наслоени трудности и слабости, някои от които споменахме, ако го поставим на здрава икономическа основа. В духа на решенията на Дванадесетия конгрес на БКП, постановките на Октомврийското национално съвещание (1981 г.) и указанията на Временния щаб по строителството към Политбюро ние направихме с участието на широк кръг от специалисти цялостна фотография на състоянието в строителството в от-

раслов и териториален разрез. Последваха експертни оценки и редица целеви програми за действие по всички основни направления.

Искам открито да споделя, че благодарение на този нов подход, с който ни въоръжи др. Тодор Живков, ние разкрихме неподозирани резерви в самия отрасъл, в това число и за изпълнение на жилищното строителство.

В решаването на жилищния проблем вземат участие много организации — проектантски, инвеститорски, строителни, снабдителни, окръжните и общинските народни съвети, различни ведомства и министерства. Доскоро взаимоотношенията на тези организации се уреждаха в много случаи чрез администриране или чрез формални договори, което водеше неизбежно до компромиси за сметка на държавата, колективите и населението.

Новият икономически механизъм поставя взаимоотношенията, задълженията и отговорностите по цялата верига на инвестиционния процес на договорна основа. За отрасъла той вече дава резултати. Със своите постановки, които стигат до бригадата от нов тип, се създават условия за висока натурална производителност, за формиране на ново отношение към качеството, към социалистическата собственост. Бригадата от нов тип става стопанин на поверената ѝ техника и материални ценности, става стопанин на обекта. Да направим това ново отношение, този начин на работа дело на всички бригади — това е сега главното, същественото.

С новия статут на Министерството на строителството и архитектурата като държавен орган настъпват сериозни изменения в мястото и ролята му в инвестиционния процес, в това число и в жилищното строителство. Повишени са неговите права и отговорности за развитието на архитектурата на жилищата и комплексите, на строителните материали и конструкциите, усъвършенствуването на нормативната база и защитата на интересите на държавата и населението.

В този дух ние като ръководство на Министерството на строителството и архитектурата предприемаме сериозни мерки за преустройство на нашата работа в разработващата, изпълнителската и в контролната система. Имаме да изкореняваме у нас и у нашите специалисти наслоения, рутина, инертност. Имаме да изпълним поръката на др. Тодор Живков да изведем редица звена и специалисти от дълбокия колозов. Следва да настъпят сериозни промени и в начина на мислене, и в подхода, че не сме вече една голяма стопанска система, а държавен орган за отрасъла. Това е отразено в новата управленческа структура и статута на министерството. Това е и гаранция, че ще преодолеем слабостите, че ще решим проблемите, за които имаме определен дял, за които носим отговорност.

Другарки и другари народни представители! Жилищното строителство и свързаните с него проблеми заемат постоянно място в нашата всекидневна работа като народни представители. Хората се обръщат към нас за повече и по-удобни жилища, искат по-добро обществено обслужване, поставят ни поръчения за благоустрояването на улиците и жилищните квартали. Това е естествено.

Нашето министерство като държавен орган е готово да поеме своя дял, да съдействува за своевременното решаване на основателните предложения и искания на гражданите. Ние ще приемем с благодарност всички препоръки и критични бележки, които ще отправите към нас, към нашата работа. Но ние ще можем да тласнем работата в жилищното строителство през осмата петилетка още по-напред, ако заедно с вас търсим резерви в самите избирателни райони чрез осигуряване на допълнителни средства от стопанските организации и гражданите за жилища и обекти на общественото обслужване и разгръщане на местната инициатива в строителството и благоустрояването.

Политиката на партията и държавата в областта на жилищното строителство постига наистина огромен успех. Нашият народ има основание да каже, че в социалистическото обновление на България жилището заема предно място. На мястото на примитивните, нехигиенични, лишени от елементарни удобства селски и градски къщи, доминиращи у нас почти до 50-те години, се построи и изграждат нови жилища с вода, осветление, санитарни възли, бани и немалък процент с централно отопление. Новото жилище предлага несравнимо повече удобства за бита и живота на българското семейство.

Реализацията на жилищната програма на страната за осмата петилетка ще бъде нова голяма крачка напред за задоволяване на населението със съвременни жилища, за повишаване благосъстоянието на нашия трудолюбив народ. Работническата класа от отрасъла прие тази конгресна задача и започна практическото ѝ изпълнение.

Благодаря за вниманието!

Председателствуващ Атанас Димитров: Другарки и другари народни представители, предлагам с това да приключим днешното заседание на Народното събрание.

Има ли други предложения? — Няма.

Следващото заседание ще се състои утре, сряда, 31 март, от 10 ч. сутринта.

Закривам заседанието.

(Закрито в 18 ч. и 15 м.)

Председател: Ст. Тодоров

Заместник-председател: Ат. Димитров